

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Skaistės Vainutytės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Fakto ir teisės klausimų atribojimas kasaciniame procese

Vadovas: lekt. Egidijus Laužikas

Recenzentė: doc. dr. Vīgita Vėbraitė

Vilnius
2016

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	2
IŽANGA	3
1. KASACINIO INSTITUTO SAMPRATA IR BENDRIEJI BRUOŽAI	7
1.1. Kasacinio instituto raida Lietuvoje	7
1.2. Kasacijos santykis su revizija.....	11
1.3. Kasacijos esmė ir reikalingumas	12
1.4. Kasacijos pagrindinė funkcija tik viešojo intereso apsauga?	14
1.5. Kasacija galima tik dėl teisės klausimų	16
1.6. Kasacinių skundų atranka	18
2. FAKTO IR TEISĖS ATRIBOJIMAS TEISINIAME REGLAMENTAVIME	21
2.1. Fakto ir teisės atribojimo metodologiniai aspektai	21
2.2. Fakto samprata ir nustatymas	24
2.3. Teisės, kaip kasacijos dalyko, samprata.....	28
2.4. Teisės pažeidimo formos.....	30
2.5. Teisės klausimas, turintis esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui.....	34
2.6. Priežastinis ryšys tarp padaryto teisės pažeidimo ir priimto teismo sprendimo	37
3. FAKTO IR TEISĖS ATRIBOJIMAS TEISMŲ PRAKTIKOJE.....	39
3.1. Bendrieji aspektai.....	39
3.2. Sąžiningumo principo klausimas	41
3.3. Sutarčių aiškinimo klausimas.....	43
3.4. Kaltės, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, klausimas	45
3.5. Žalos dydžio klausimas	47
3.6. Įrodymų tyrimo ir vertinimo klausimas	48
3.7. Ir kiti.....	49
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	52
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	54
SANTRAUKA	63
ZUSAMMENFASSUNG	64
PRIEDAI.....	65

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Austrijos ZPO.....	Austrijos civilinio proceso kodeksas
BGH.....	Vokietijos Aukščiausiasis Teismas
CPK.....	Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas
CK.....	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
lot.....	lotyniškai
liet.....	lietuviškai
liet. vert.....	lietuviškas vertimas
vok.....	vokiškai
Vokietijos ZPO	Vokietijos civilinio proceso kodeksas
ZPO komentaras.....	Vokietijos civilinio proceso kodekso komentaras

IŽANGA

Temos aktualumas ir originalumas. Lietuvoje yra įtvirtintas kasacijos institutas, kuris susiformavo Prancūzijoje dar XIX amžiuje. Pagrindinis kasacijos tikslas – vienodos teismų praktikos taikant ir aiškinant teisės normas formavimas ir teisės plėtojimas. Kasacijos ekstraordinarumas ir jos negalėjimas prilygti trečiajai instancijai, pasireiškia per kasacijos paskirtį, jog tikrinami jau įsiteisėję teismo sprendimai ir peržiūrimi tik teisės klausimai, o fakto klausimai, kurie išnagrinėti pirmose dviejuose instancijose, kasacine tvarka nesprenžiami. Aptariant fakto ir teisės klausimų atribojimą kasaciniame procese, teisinėje literatūroje kyla diskusijų, ar apskritai įmanoma šiuos klausimus atriboti. Fakto ir teisės klausimai savo esme yra labai artimi: nesant konkretaus fakto, nėra ir teisinio ginčo, t. y. nėra poreikio taikyti teisę. Taigi fakto ir teisės klausimų atribojimas kasaciniame procese, tikėtina, ateityje susilauks teisės teoretikų ir ypatingai teisės praktikų dėmesio.

Ši magistro baigiamojo darbo tema „Fakto ir teisės klausimų atribojimas kasaciniame procese“ iki šiol nėra sulaukusi Lietuvos teisės mokslininkų dėmesio. Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentare¹, civilinio proceso klausimus analizuojančioje Lietuvos teisės literatūroje², Lietuvos Aukščiausiojo Teismo naujausiose rekomendacijose asmenims paduodantiems kasacinį skundą civilinėje byloje³ tik atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas fakto klausimų neanalizuoja ir kasaciniuose skunduose neturėtų būti kvestionuojamos faktinės bylos aplinkybės, tačiau to nepakanka siekiant suprasti, kaip veikia šių klausimų atribojimo sistema kasaciniame procese.

Stažuotės Lietuvos Aukščiausiajame Teisme metu buvo atlikta atmestų kasacinių skundų analizė, iš kurios darytina išvada, jog didelė dalis kasacinių skundų yra atmetami dėl tos priežasties, jog kasacinis skundas paduodamas dėl fakto, o ne teisės klausimų.⁴ Tai reiškia, kad asmenys, siekiantys savo pažeistas teises ginti kasacine tvarka, neatriboja fakto ir teisės klausimų.

¹ DRIUKAS, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2005.

² DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 218; LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjai. *2015 m. rekomendacijos asmenims, paduodantiems kasacinį skundą civilinėje byloje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/lt/asmenu-aptarnavimas/rekomendacijos-paduodantiems-kasacinius-skundus_154.html>.

⁴ Priedas Nr. 4. *Duomenys gauti, atliekant stažuotę Lietuvos Aukščiausiajame Teisme 2016 m. vasario 4-5 d.*

Kita Europoje esanti teismo sprendimų teisėtumo kontrolės forma yra revizija, susiformavusi ir egzistuojanti Vokietijoje bei Austrijoje. Kasacijos ir revizijos, kaip ypatingų teismo sprendimų teisėtumo kontrolės formų, svarba ir reikšmė yra neabejotina ir plačiai aptarta tiek Lietuvos, tiek Vokietijos bei Austrijos teisės doktrinos atstovų.⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra tam tikrus klausimus tiesiogiai pripažinęs faktų.⁶ Tuo tarpu reviziniame procese, skirtingai, nei kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, pripažįstami tam tikri klausimai fakto klausimais.

Poreikį pažinti Vokietijos ir Austrijos teisės normas, reglamentuojančias revizijos procesą lemia tai, kad naujojo Lietuvos civilinio proceso kodekso, kuris buvo priimtas 2002 m., rengėjai daugiausia rėmėsi socialinio civilinio proceso mokyklos tradicija, kuri labiausiai atspindi Austrijos ir Vokietijos civilinio proceso teisėje.⁷ Vokietijos civilinio proceso kodeksas, kuris buvo priimtas 1877 m., ir Austrijos civilinio proceso kodeksas, kuris buvo priimtas 1895 m., yra laikomi vieni seniausių modernių civilinio proceso kodeksų Europoje. Šie liberalizmo dvasioje sukurti civilinio proceso kodeksai, ne kartą reformuoti ir tapę socialinio proceso kodeksų pavyzdžiais Europoje. Šių valstybių patirtis civiliniame procese yra aktuali Lietuvai, kadangi, atsižvelgiant į visuomeninių santykių dinamiką, poreikis reformuoti, tobulinti proceso teisės normas išliks visuomet. Vokietijos civilinio proceso problematiką, liečiančią revizijos procesą, Lietuvoje yra pristatęs N. Fischer.⁸ Svarbiausia šios magistrinio darbo temos kontekste tai, kad Lietuvoje egzistuojantis kasacijos institutas turi daug bendrų bruožų su Austrijoje ir Vokietijoje egzistuojančiu revizijos institutu: tiek kasacija, tiek revizija galima tik dėl teisės, o ne fakto klausimų, todėl šiame darbe bus bandoma palyginti, išanalizuoti fakto ir teisės klausimų atribojimą kasacinio ir revizinio proceso atžvilgiu. Taigi Vokietijoje ir Austrijoje egzistuojančio revizijos instituto analizė fakto ir teisės klausimų atribojimo kontekste aktuali teisės normas kuriantiems, tobulinantiems subjektams.

Darbo tikslas. Sistemiskai išanalizuoti fakto ir teisės atribojimą kasaciniame procese, atskleidžiant pagrindines teorines ir praktines problemas.

Šiam tikslui pasiekti keltini **šie uždaviniai:**

1) aptarti kasacijos sampratą, jos bendruosius bruožus, santykį su revizija;

⁵ DRIUKAS, A. Kasacinio proceso reglamentavimas naujajame civilinio proceso kodekse. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20); NEKROŠIUS, V. *Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvos Respublikoje*: daktarinė disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1996; GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H. *Zivilprozessrecht*. München, 2004; FASCHING, H. W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*. Wien, 1990.

⁶ Priedas Nr. 7.

⁷ VALANČIUS, V. Kai kurie naujojo civilinio proceso kodekso bruožai. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28(20), p. 196.

⁸ FISCHER, N. „Grundsatzliches“ zum neuen Zivilprozessualen Revisionsrecht in Deutschland. *Teisė*: Vilnius, 2003. Nr. 49.

2) išskirti fakto ir teisės klausimų metodologinius aspektus, atskleidžiant fakto sampratą, jo nustatymą, taip pat kasacijos dalyką;

3) išanalizuoti fakto ir teisės klausimų atribojimą pagal Lietuvos ir Vokietijos Aukščiausiųjų Teismų praktiką.

Tyrimo objektas. Fakto ir teisės klausimų atribojimas kasaciniame procese.

Tyrimo metodai ir šaltiniai. Šiame magistro darbe naudojami dokumentų analizės, lingvistinis, sisteminės analizės, statistinių duomenų analizės, loginis, istorinis, aprašomasis bei lyginamasis tyrimo metodai.

Dokumentinės analizės metodas buvo pasitelktas tiriant Lietuvos Respublikos, Vokietijos bei Austrijos valstybių civilinio proceso kodeksus, taip pat analizuojant Lietuvos ir Vokietijos Aukščiausiųjų Teismų sprendimų turinį. Teismų sprendimai buvo atrenkami tikslinės atrankos būdu pagal juose nagrinėjamų klausimų pobūdį. Istorinis ir aprašomasis metodai padėjo atskleisti kasacijos instituto raidą, sampratą, bendruosius bruožus bei praktinį funkcionavimą. Loginio tyrimo metodas buvo pasitelktas aiškinant ir analizuojant teorines ir praktines fakto ir teisės atribojimo problemas, stengiantis rasti motyvuotus ir pagrįstus pasiūlymus dėl šių klausimų atribojimo palengvinimo, taip pat remiantis šiuo metodu buvo suformuotos išvados bei apibendrinimai. Lyginamuoju metodu buvo mėginama palyginti, kaip kasacijos ir revizijos procesuose įgyvendinamas fakto ir teisės klausimų atribojimas, kokius klausimus Lietuvos ir Vokietijos Aukščiausieji Teismai pripažįsta fakto ir kokius teisės klausimais. Statistinių duomenų analizės metodas buvo naudojamas tiriant ir vertinant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktus statistinius duomenis, taip pat atliekant atmetusių kasacinių skundų analizę.

Magistrinio darbo tyrimo šaltinius galima suskirstyti į šias grupes: 1) Lietuvos ir Vokietijos bei Austrijos pozityvioji teisė; 2) Lietuvos ir Vokietijos Aukščiausiųjų Teismų praktika; 3) kita Vokietijos ir Austrijos teisės doktrina.

Pagrindiniai naudojami pozityviosios teisės šaltiniai bus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Vokietijos civilinis procesas (vok. *Zivilprozessordnung*), Austrijos civilinis procesas, taip pat kiti teisės aktai.

Vokietijoje ir Austrijoje egzistuoja ne vienas skirtingas ZPO komentaro variantas. Šiame darbe bus remiamasi H. W. Fasching, G. Lüke, J. Stein redaguotais komentarais. Šių komentarų pasirinkimą lėmė tai, kad juose nuosekliai analizuojami fakto ir teisės atribojimo aspektai. Komentarų autoriai daugiausiai remiasi Vokietijos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais, liečiančiais teisės klausimo, kaip revizijos dalyko, nagrinėtinu reviziniame procese, nustatymą.

Nagrinėjamos magistro darbo temos atskleidimui naudingi buvo P. Gottwald, R. Zöller, O. Jauerning parengti Vokietijos civilinio proceso vadovėliai, taip pat Austrijos civilinio proceso teisės atstovo H. W. Fasching vadovėlis, kuriuose yra fakto ir teisės klausimams atriboti skirti skyriai.

Probleminių klausimų pažinimui išskirtinę reikšmę turi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kuri yra vienintelis teisės šaltinis, iš kurio matytinas fakto ir teisės klausimų atribojimas Lietuvos kasaciniame procese.

1. KASACINIO INSTITUTO SAMPRATA IR BENDRIEJI BRUOŽAI

1.1. Kasacinio instituto raida Lietuvoje

Kasacinis institutas Lietuvoje buvo žinomas dar tarpukario laikais. Atsikuriančioje Lietuvos valstybėje pirmąją užuomazgą kasacijos link būtų galima įvardinti Vyriausiąjį Lietuvos Tribunalą, kuris buvo trijų pakopų bendrosios kompetencijos teismų sistemos, įvestos 1918 m. lapkričio 28 d. Valstybės Tarybai priėmus Laikinąjį Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymą, viršūnėje.⁹ Veiklos pradžioje Vyriausiajam Lietuvos Tribunalui, būnant vieninteliu apeliacinės instancijos teismu visoje tuometinėje Lietuvos valstybėje, buvo patikėta viena iš kasacijos funkcijų – vienodas teisės aiškinimas. 1933 m. liepos 11 d. buvo paskelbtas naujasis Teismų santvarkos įstatymas (įsigaliojęs 1933 m. rugsėjo 15 d.)¹⁰, kuriuo buvo įvesta keturių grandžių sistema ir Vyriausiajam Lietuvos Tribunalui suteikta kompetencija vykdyti kasacijos funkcijas. Kasacija buvo leidžiama, kai aiškiai iškreipta tiesioginė įstatymo prasmė arba įstatymas netinkamai išaiškintas; kai prasilenkta su tokiais svarbiais teisenos dėsniais ir formomis, jog dėl jų nesilaikymo nusprendimui negalima pripažinti Teismo sprendimo ir kai peržengtos teisingumo arba valdžios ribos, įstatymų nustatytos Apygardos teismui.¹¹ Taigi Vyriausiasis Tribunalas, kaip kasacijos funkciją atliekanti institucija, aiškindama teisės klausimus ir taip nustatydamą vienodą teisės taikymą ir suvokimą valstybėje iš dalies atitiko šiuolaikinį kasacinio proceso institutą, taip pat XX a. pradžioje Europoje egzistavusias klasikinės kasacijos ir revizijos tendencijas.

Tarybinėje teisėje kasacinis institutas buvo visiškai kitoks. Sovietinę kasaciją būtų galima apibūdinti kaip specifinį dviejų teismų procesinių sprendimų kontrolės formų – neribotos apeliacijos ir klasikinės kasacijos – junginį. Kasaciniu skundu ar protestu Aukščiausiajam Teismui buvo skundžiami neįsiteisėję pirmosios instancijos teismo sprendimai, leidžiamas neribotas *ius novorum* (liet. naujų įrodymų) ir argumentų pateikimas, tačiau kasacinės instancijos teismas negalėjo savarankiškai, tirdamas naujus įrodymus, nustatyti kitokių faktinių aplinkybių. Kasacinėje instancijoje byla nagrinėjama *de novo* (liet. iš naujo) – faktinė, ir teisinė jos pusė.¹² Be to tarybinėje teisėje teoriškai egzistavo galimybė nagrinėti bylą mažiausiai penkis kartus: pirmąją instancija, kasacine

⁹ Laikinasis Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymas. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. 1919, Nr. 2/3-26. Iš: MAKSIMAITIS, M. Lietuvos Vyriausiasis Tribunalas XX amžiuje. *Jurisprudencija*, 2014, 21(2), p. 441.

¹⁰ Teismų santvarkos įstatymas. *Vyriausybės žinios*. 1933, Nr. 419-2900. Iš: MAKSIMAITIS, M. Lietuvos Vyriausiasis Tribunalas XX amžiuje. *Jurisprudencija*, 2014, 21(2), p. 447.

¹¹ Civilinės teisenos įstatymas su visais pakeitimais ir papildymais ir su Vyriausiojo Tribunolo bei rusų senato aiškinimais. *D. Gutmano knygnas*, Kaunas, 1938 [neoficialus leidimas].

¹² DRIUKAS, A., išnaša 1, p. 164-164.

tvarka, priežiūros tvarka Sąjunginės Respublikos Aukščiausiojo Teismo prezidiume, paskui – plenumė, o po to dar ir TSRS Aukščiausiojo Teismo plenumė.¹³ Taigi tarybinė teisė buvo labiau orientuota į priimtų sprendimų teisėtumą, o ne į jų stabilumą ar proceso koncentruotumą.

Lietuvos valstybei atkūrus nepriklausomybę sovietinis kasacijos institutas neatitiko siekiamų demokratinės valstybės idėjų, todėl kilo būtinybė daryti permainas. Pirmoji reforma buvo įgyvendinta 1995 m. sausio 1 d., pradėjus veikti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 111 str. 1 d. numatyti keturių grandžių sistemai.¹⁴ Buvo įsteigtas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tačiau bylos ir toliau buvo nagrinėjamos *de novo* (liet. iš naujo), taip pat nebuvo atsisakyta kasacinėje instancijoje spręsti klausimus dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių. 1996 m. liepos 9 d. (įsigaliojo 1996 m. liepos 17 d.) buvo priimtas labai prieštarai vertintas civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas¹⁵, kuriuo buvo padidintas teismų, turinčių įgaliojimus nagrinėti bylas kasacine tvarka, skaičius (iš viso buvo net aštuoni kasaciniai teismai), taip pat atsisakyta leidimų sistemos. Priėmus šią reformą išaugo kasacinių bylų skaičius, kas sąlygojo vienos iš pagrindinių kasacinių funkcijų – teisės normų aiškinimo ir taikymo – silpnėjimą. 1998 m. balandžio 8 d.¹⁶ buvo pakeistas Teismų įstatymo 18 straipsnis ir pripažinta jau kone šimtmetį kontinentinėse teisės valstybėse egzistavusi idėja, kad valstybėje turi būti tik vienas kasacinis teismas.

Nuo 1999 m. sausio 1 d., kai įsigaliojo 1998 m. gruodžio 10 d. civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas¹⁷ iš esmės pasikeitė kasacijos paskirtis. Kasacija Lietuvoje nebebuvo laikoma trečiąja instancija, Kasacinis Teismas bylų iš naujo nenagrinėjo, faktų netyrė, o tik tikrino byloje priimto sprendimo ar nutarties teisėtumą. Tokį fakto ir teisės klausimų atskyrimą galima pagrįsti pagrindinai dviem argumentais: viešojo intereso ir finansiniu.¹⁸ Viešasis interesas grindžiamas tuo, jog kasacine tvarka nagrinėjant tik teisės, o ne fakto klausimus, sudaromos palankesnės sąlygos realizuoti pagrindinę kasacijos funkciją – vienodą teisės taikymą ir aiškinimą. Tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, t. y. jos turi būti sprendžiamos ne

¹³ MIKELĖNAS, V. Quo vadis? Arba eksperimentuojame toliau. *Justitia*, 1999, nr. 4, p. 2.

¹⁴ 1994 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos 1994 m. birželio 15 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo“ 2 straipsnio ir šio įstatymo priėmimo tvarkos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 50-932.

¹⁵ Lietuvos Respublikos 1996 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. I-1445. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 67-1606.

¹⁶ DRIUKAS, A., išnaša 1, p. 170.

¹⁷ Lietuvos Respublikos 1998 m. gruodžio 10 d. Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VII-959. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 112-3106.

¹⁸ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 320.

sukuriant naujas teisės taikymo ir aiškinimo taisykles, konkuruojančias su esamomis, bet paisant jau įtvirtintų (lot. *ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio*). Be to teisės aiškinimas ir taikymas yra sudėtingesnė analizė, nei kad faktų analizė. Faktinės bylos aplinkybės yra analizuojamos du kartus - pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme. Kai kurie Lietuvos teisės doktrinos autoriai teigia, kad dviguba faktinių bylos aplinkybių analizė iki minimumo sumažina fakto klaidos nustatymo tikimybę.¹⁹

Vokietijos teisės doktrinoje fakto ir teisės atribojimas yra grindžiamas būtent pagrindine revizijos funkcija – teisės vienodinimu, nes faktinės bylos aplinkybės kiekvieną kartą skiriasi, o teisės klausimai yra abstraktūs.²⁰ P. Gilles fakto ir teisės klausimų atribojimą grindžia „atskirojo proceso“ teorija. Jo nuomone, jeigu būtų visiškas paduodamo skundo dalyko tapatumas pirmosios instancijos teismui paduodamo ieškinio dalykui, tai būtų nuvertinamas procesas pirmosios instancijos teisme. Jis būtų paverčiamas tarsi bandomuoju etapu, kuriame šalims gali būti suteikiama tik menkavertė teisinė gynyba. Asmenims natūraliai vystytusi poreikis perkelti bylos nagrinėjimą į „geresnę“ instanciją.²¹ Užtikrinti vienodą teisės taikymą, aiškinimą ir vienodinimą, tuo pačiu nesumenkinant žemesnės instancijos teismų vykdomų funkcijų, Kasacinis Teismas atlieka atribojant fakto ir teisės klausimus.

Fakto ir teisės klausimų atribojimo įvedimui Lietuvos kasaciniame procese, didelę įtaką turėjo ir finansinis aspektas. Jeigu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėtų tiek fakto, tiek teisės klausimus ženkliai padidėtų priimamų kasacinių skundų skaičius, kas pailgintų proceso trukmę, kuri šiuo metu, remiantis 6 metų statistika, vidutiniškai yra 163 dienos.²² Pažymėtina, jog žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 1 d. yra įtvirtinta žmogaus teisė į bylos išnagrinėjimą teisme per įmanomai trumpiausią laiką (angl. *within a reasonable time*).²³ Tai savaime sąlygotų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų (šiuo metu dirba 16 civilinių bylų skyriaus teisėjų ir civilinių bylų skyriaus pirmininkas²⁴) skaičiaus didėjimą. Tokiu atveju valstybei būtų sukuriama didžiulė finansinė našta.

¹⁹ Ten pat, p. 311.

²⁰ ZÖLLER, R., *et al. Zivilprozessordnung*. Köln, 1991, p. 1254.

²¹ NEKROŠIUS, V. *Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvos Respublikoje*: daktarinė disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1996, p. 20.

²² Priedas Nr. 5

²³ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Ketvirtasis protokolas. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 40-987.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo informacija apie teismo įsteigimą, veiklos teisinį reguliavimą, sudėtį, struktūrą. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. kovo 9 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/veikla/apie-teisma.html>>.

Kasacijos ribojimus, siekiant įgyvendinti pagrindinę kasacijos funkciją – užtikrinti vienodą teisės aiškinimą ir taikymą yra pateisinęs ir Europos Tarybos Ministrų komitetas, kuris 1995 m. vasario 7 d. priėmė rekomendaciją Nr. R (95)5 „Dėl apeliavimo sistemų ir procedūrų civilinėse ir komercinėse bylose įvedimo ir funkcionavimo tobulinimo“, kurios 7 straipsnio c punkte nurodyta, jog Aukščiausiasis Teismas turėtų nagrinėti tik tokias bylas, kurių nagrinėjimas leistų plėtoti teisę ir užtikrinti vienodą jos aiškinimą, o valstybės turėtų įvesti leidimų sistemą, kuria būtų apribotas bylų skaičius ir į Aukščiausiąjį Teismą patektų tik tokios bylos, kurios turi precedento reikšmę.²⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra nurodęs, kad tais atvejais, kai Aukščiausiame Teisme sprendžiami tik teisės klausimai, ši teisė gali būti labiau apribota, nei tais atvejais, kai skundas liečia tiek fakto, tiek teisės klausimus.²⁶ Be to, remiantis Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 256 str., Europos Sąjungos Teisingumo Teismui galima paduoti apeliacinius skundus dėl Bendrojo Teismo sprendimų tik teisės klausimais.²⁷ Taigi fakto ir teisės atribojimas yra pateisinamas ir Europos Sąjungos teisės lygmeniu.

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos CPK²⁸, kasacijos pagrindu tapo ne materialiosios normos pažeidimas ar netinkamas pritaikymas, kas buvo nustatyta 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio proceso kodekse²⁹, o tik esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui turintys teisės normų pažeidimai skundžiamuose teismų sprendimuose. Taip buvo sudaromos sąlygos realizuoti pagrindinę kasacijos funkciją – vienodos teismų praktikos aiškinant ir taikant įstatymus formavimą. Daug civilinio proceso kodekso pakeitimų, tarp kurių ir kasacijos, buvo priimti 2011 m. birželio 21 d.³⁰ Pagrindinis pakeitimas kasacijoje buvo tai, kad atsisakyta dalies kasacijos

²⁵ 1995 m. vasario 7 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl apeliavimo sistemų ir procedūrų civilinėse ir komercinėse bylose įvedimo ir funkcionavimo tobulinimo (Council of Europe Committee of Ministers. Recommendation No R. (95) 5 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Introduction and Improvement of the Functioning of Appeal Systems and Procedures in Civil and Commercial Cases, 1995 February 7.) [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e32fa>.

²⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1996 m. spalio 23 d. sprendimas *Levages Prestations Services* prieš Prancūziją, byloje Nr. 21920/93, ECHR 1996 [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <[http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62624#{"itemid":|"001-62624"}](http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62624#{)>.

²⁷ 2007 m. gruodžio 13 d. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo, kartu jų protokolų ir priedų su pakeitimais, padarytais Lisabonoje pasirašyta Lisabonos sutartimi, įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=LT>>.

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743. *Valstybės žinios*, nr. 36-1340.

²⁹ Lietuvos TSR civilinio proceso kodeksas. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba. 1964, nr. 19-139.

³⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-1480. 2011 m. birželio 11 d. *Valstybės žinios*, nr. 85-4126.

ribojimo pagrindų, panaikintas apribojimas pateikti kasacinį skundą turtiniuose ginčuose, jeigu ginčijama suma yra mažesnė kaip penki tūkstančiai litų.

Apibendrinant kasacinio instituto raidą Lietuvoje, galima teigti, jog svarbiausios reformos buvo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo įsteigimas ir tik jam vieninteliui suteikta kompetencija nagrinėti bylas kasacine tvarka. O įvedus fakto ir teisės klausimų atribojimą kasaciniame procese ženkliai sumažėjo priimamų kasacinių skundų skaičius, kas savaime sąlygojo geresnes sąlygas vykdyti pagrindinę kasacijos funkciją - vienodos teismų praktikos aiškinant ir taikant įstatymus formavimą bei teisės vienodinimą. Jeigu kasacija būtų trečioji instancija, kuri yra neribojama, t. y. tiriama visa tiek faktinė, tiek teisinė bylos dalis, kasacijos procesas taptų ilgas, nekoncentruotas ir neekonomiškas, taip pat ženkliai padidėtų teisėjų darbo krūvis, o priimti sprendimai prarastų teisinį tikrumą bei stabilumą, būtų užkertamas kelias šalių teisėtiems lūkesčiams apginti pažeistas teises. Taip Lietuvos kasacinis procesas tapo nebe sovietinės teismų sistemos įpėdiniu, o žengė didžiulį žingsnį modernių vakarų Europos teisės tradicijų link.

1.2. Kasacijos santykis su revizija

Europoje istoriškai susiformavo dvi teismo sprendimų teisėtumo kontrolės formos – kasacija (Prancūzija, Italija, Turkija, Belgija, Lietuva) ir revizija (Vokietija, Austrija). Tarp Lietuvos kasacinio instituto ir Vokietijoje bei Austrijoje egzistuojančio revizinio instituto iš esmės nėra griežtos takoskyros. Tą galima pagrįsti atsižvelgus į Vokietijos ZPO 545 str. 1 d., kurioje yra nurodytas revizijos pagrindas – teismo priimtame sprendime padarytas teisės pažeidimas, o 543 str. 2 d. nustatyta, kad revizija galima tik, kai toks teisės pažeidimas teismo priimtame sprendime ar nutartyje turi ypatingą reikšmę arba yra reikalingas teisės vienodinimui bei teisės plėtrai. Austrijos ZPO 503 str. 4 d. yra įtvirtintas analogiškas revizijos pagrindas – apeliacinės instancijos teismo (vok. *die Berufungsregericht*) priimtame sprendime padarytas neteisingas teisinis įvertinimas. CPK 346 str. 2 d. 1 p. taip pat yra nurodyta, kad kasacijos pagrindas yra materialinės ar procesinės teisės normų pažeidimas, turintis esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui. Taigi reviziniame procese, kaip ir kasaciniame procese nagrinėjami tik teisės klausimai. Tiek kasacijos, tiek revizijos objektas yra apeliacinės instancijos teismų sprendimai ir (ar) nutartys, be to kasacija ir revizija negalima dėl pirmosios instancijos teismo priimtų sprendimų ir nutarčių (CPK 340 str. 1 d., Vokietijos ZPO 543 str. 1 d., Austrijos ZPO 504 str. 1 d.). Tiesa, Vokietijos ZPO 566 str. yra nustatytas tiesioginis revizijos institutas, kuris dar vadinamas „šokamoji“ arba „žengiamoji“ revizija (vok.

Sprungrevision). Šio instituto esmė yra tai, jog šalys, esant abiejų šalių rašytiniam sutikimui (Vokietijos ZPO 566 str. 1 d.), materialinės teisės pažeidimui, kuris turi esminę reikšmę teisės vienodinimui, saugumui ir vystymuisi, gali tiesiogiai kreiptis į Revizinį Teismą, praleidžiant bylos nagrinėjimą apeliacinės instancijos teisme. „Šokamoji“ arba „žengiamoji“ revizija negalima dėl procesinės teisės pažeidimų (Vokietijos ZPO 566 str. 2 d.).

Lietuvos proceso teisės doktrinos autoriai nurodo, jog pagrindiniu skirtumu tarp kasacijos ir revizijos yra tai, jog revizija derina privataus ir viešojo intereso gynimą, o kasacija labiau skirta viešajam interesui apginti. Todėl Revizijos Teismas gali ne tik panaikinti sprendimą, bet ir jį pakeisti arba priimti naują.³¹ Tačiau tokia pati funkcija yra numatyta ir Lietuvos Aukščiausiajam Teismui, kuris turi teisę ne tik panaikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą ir grąžinti jį žemesnės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, bet ir tam tikrais atvejais atlikti revizinę funkciją priimti naują sprendimą, kai buvo pažeistos tik materialinės teisės normos jas netinkamai taikant ar aiškinant (CPK 359 str. 1 d. 4 p.).

Taigi kasacijos ir revizijos, kaip teismo sprendimų teisėtumo kontrolės formų, negalima supriešinti. O žodį revizija būtų galima laikyti Lietuvoje egzistuojančio kasacijos instituto atitikmeniu.

1.3. Kasacijos esmė ir reikalingumas

Kasacija suprantama kaip išimtinė įsiteisėjusių teismų sprendimų kontrolės forma, kurios pagrindinis tikslas – formuoti vieningą teismų praktiką, aiškinant ir taikant teisės normas. Kasacija yra apeliacine tvarka peržiūrėtų ir įsiteisėjusių teismo sprendimų ir nutarčių teisėtumo forma. CPK 331 str. 1 d. nurodyta, jog apeliacinės instancijos teismo sprendimas ar nutartis įsiteisėja nuo jų priėmimo dienos ir nuo tos dienos galima pradėti vykdyti teismo sprendimą. Kyla klausimas, kodėl apeliacija nėra galutinė teismo sprendimo teisėtumo forma ir teoriškai egzistuoja galimybė peržiūrėti teismo sprendimą trečią kartą. Kasacijos, kaip aukščiausios teismo sprendimų teisėtumo kontrolės, instituto reikalingumą ir išskirtinumą pagrindžia trys pagrindiniai argumentai.³²

Pirma, klaidą priimant sprendimus ar nutartis gali padaryti ne tik pirmosios instancijos teismai, bet ir apeliacinės instancijos teismai (lot. *erara humanum est* – klysti žmoniška, teisėjai yra žmonės, todėl jie taip pat klysta). Remiantis apygardų teismuose

³¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 318-319.

³² Ten pat, p. 311.

apeliacine tvarka priimtų nutarčių, išnagrinėtų kasacine tvarka 2010-2015 m suvestinė³³, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kiekvienas metais atlieka apygardų teismų padarytų klaidų ištaisymo funkciją, t. y. pakeičia, panaikina, priima naują sprendimą ar nutartį, arba perduoda bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės ar pirmosios instancijos teismui. 2015 m. Kasacinis Teismas pakeitė 23, 2014 m. – 34, 2013 m. – 36, 2012 m. – 28, 2011 m. – 35, 2010 m. – 20 sprendimus ar nutartis, o 2015 m. – 49, 2014 m. – 19, 2013 m. – 40, 2012 m. – 31, 2011 m. – 22, 2010 m. – 16 sprendimus ar nutartis panaikino ir priėmė naują sprendimą (visą ar iš dalies). O 2015 m. – 92, 2014 m. – 82, 2013 m. – 97, 2012 m. – 88, 2011 m. – 67, 2010 m. – 99 sprendimus ar nutartis panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės arba pirmosios instancijos teismui. Analogiška situacija yra ir dėl apeliacinio teismo priimtų sprendimų ar nutarčių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. – 29, 2014 m. – 24, 2013 m. – 24, 2012 m. – 19, 2011 m. – 22, 2010 m. – 27 apeliacinio teismo priimtus sprendimus ar nutartis pakeitė, o 2015 m. – 32, 2014 m. – 13, 2013 m. – 16, 2012 m. – 12, 2011 m. – 15, 2010 m. – 15 sprendimus ar nutartis panaikino ir priėmė naują sprendimą (visą ar iš dalies). 2015 m. – 53, 2014 m. – 53, 2013 m. – 45, 2012 m. 34, 2011 m. – 33, 2010 m. – 43 sprendimus ir nutartis panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės arba pirmosios instancijos teismui. Tai aiškiai pagrindžia kasacijos instituto reikalingumą ir vieną iš kasacijos instituto funkcijų – klaidos ištaisymo, padarytų žemesnės instancijos teismų. Rusijos mokslininko I. M. Zaicevo nuomone, klaidos yra neatskiriamos nuo jas padariusių asmenų kaltės ir įrodo, kad dažnai jos tampa realybe nepriklausomai nuo teisėjo valios.³⁴ Taigi teismų klaidos gali būti padaromos tiek kaltais teisėjo veiksmais, tiek ir kaltės nesant.

Antra, Lietuvoje apeliacine tvarka civilines bylas nagrinėja penki apygardų teismai ir Lietuvos apeliacinis teismas (Teismų įstatymo 19 str. 3 d. ir 21 str. 1 d.).³⁵ Esant ne vienam, o keletui savarankiškų teismų, atsiranda skirtingo teisės interpretavimo ir aiškinimo tikimybė. Akivaizdu, jog yra reikalinga vienintelė institucija, kurioje dirbtų didžiausią kompetenciją turintys teisininkai, gebanti užtikrinti teisės vienodinimą ir kurios sprendimai būtų pavyzdys kitoms institucijoms. Į Kasacinio Teismo išaiškinimus privalo atsižvelgti kiti teismai, valstybės ir kitos institucijos, taip pat kiti asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus bei kitus teisės aktus. Trečia, teisės aiškinimas ir taikymas yra daug sudėtingesnis procesas nei bylos faktų analizė. Todėl kai kurių teisės doktrinos atstovų nuomone teisės klaidos tikimybė yra daug didesnė nei fakto klaidos tikimybė.³⁶

³³ Priedas Nr. 1.

³⁴ NEKROŠIUS, V., išnaša 21, p. 13.

³⁵ Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas Nr. I-480. 1994 m. gegužės 31 d. *Valstybės žinios*, nr. 46-851.

³⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 311.

Vokietijos civilinio proceso doktrinos atstovas K. H. Schwab teigia, kad teismų sprendimų kontrolės formos ne tik padeda pašalinti padarytas teismo klaidas, bet tai ir sistema, kuria gali „profilaktiškai“ pasinaudoti nukentėjusi šalis, mananti, kad priimtas sprendimas yra neteisingas. Be to, šių formų buvimas „auklėja“ žemesnės instancijų teisėjus, padeda užtikrinti vienodą teisės taikymą valstybėje bei didina pasitikėjimą teismais.³⁷

Kiekvienoje demokratinėje valstybėje Aukščiausiasis Teismas yra būtinas siekiant išvengti žemesnės instancijos teismų padarytų klaidų, užtikrinti ir sukurti vieningo teisės taikymo ir aiškinimo sistemą, taip pat iš dalies užtikrinti pasitikėjimą teismais, o faktinių bylos aplinkybių nustatymas yra žemesnės instancijos teismų prerogatyva, kuri teigiama yra lengvesnė užduotis, nei kad teisės aiškinimas.

1.4. Kasacijos pagrindinė funkcija tik viešojo intereso apsauga?

Pagal Teismų įstatymo 23 str. 2 d. ir CPK 361 str. 4 d. 2 p. pagrindinis bylos išnagrinėjimo Kasaciniame Teisme tikslas ir funkcija yra viešojo intereso apsauga, formuojant vieningą teismų praktiką, aiškinant ir taikant teisės normą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje taip pat yra išskyręs viešojo intereso prioritetą Kasacinio Teismo vykdomai funkcijai.³⁸ Tačiau V. Nekrošiaus nuomone, kasacija atlieka dvejopą funkciją – tai viešąją, kurios pagalba yra užtikrinamas vienodos teisės taikymas visoje valstybės teritorijoje ir privačiąją, kurios pagalba yra antrą kartą patikrinamas šalių atžvilgiu priimto įsiteisėjusio sprendimo teisėtumas. Abi šios funkcijos yra labai svarbios ir tarpusavyje susijusios, pavyzdžiui, neįmanoma užtikrinti vienodo teisės taikymo, nenagrinėjant konkrečių bylų ir tuo būdu betarpiškai nesusipažįstant su įstatymų taikymo bei aiškinimo problemomis.³⁹ Šiai nuomonei taip pat pritaria E. Laužikas, kuris teigia, kad šalia kasaciniame procese vykdomos viešojo intereso apsaugos, neturi būti paneigiamas ir privatus kasacinio proceso tikslas, jog kasacinio proceso metu yra užtikrinamas teisingumo vykdymas konkrečioje byloje sprendžiant konkrečių šalių ginčą, be to netinkamas teisingumo vykdymas konkrečioje byloje taikant ir aiškinant teisę yra susijęs, ir su tam tikra prasme viešojo intereso pažeidimu.⁴⁰ Pažymėtina ir tai, kad tik konkrečios šalys gali paduoti kasacinį skundą (CPK 342 str.), ir tik šalys savo kasaciniu skundu apibrėžia bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas (CPK 353 str. 1 d.), ir be to

³⁷ NEKROŠIUS, V., išnaša 21, p. 13.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Raseinių žuvininkystė“ v. Valstybės turto fondas, Nr. 3K-3-682/2003.

³⁹ NEKROŠIUS, V., išnaša 21, p. 120.

⁴⁰ LAUŽIKAS, E. Pasiruošimas seminarui, 2015 [nepublikuota].

kasaciniame procese sprendžiamas konkretus šalių ginčas teisės taikymo ir aiškinimo prasme.

Lietuvoje yra susiformavęs teisinis mentalitetas, o visuomenėje įsitvirtinusi nuomonė, kad pagrindinė teisėjo pareiga spręsti individualų šalių ginčą, o tik po to plėtoti teisę užtikrinant vieningą teisės taikymo ir aiškinimo praktiką valstybėje. V. Mikelėno nuomone viešo ir privataus interesų kompromisas galimas „protingu kasacijos ribojimu“, kaip atitinkantis Lietuvos visuomenės raidos lygmenį ir poreikius, pagal kurį į kasaciją patektų visos bylos, turinčios nors kokį viešojo intereso aspektą. Todėl praktikoje pasitaiko nemažai atvejų, kai Kasacinis Teismas pirmiausia siekia išspręsti privatų šalių ginčą, o ne plėtoti teisę, tuo pačiu teikdamas pirmenybę privačiam kasacijos tikslui ir funkcijai, o ne viešajam kasacijos tikslui ir funkcijai.⁴¹ Šią poziciją galima pagrįsti atsižvelgus į kasacinių skundų statistiką, iš kurios matyti, jog kiekvienas metais didėja paduodamų kasacinių skundų skaičius.⁴² Manytina, kad tokiai visuomenės nuomonei įtakos iš dalies galėjo turėti sovietmečiu egzistavusi teismų kontrolės sistema, kurios siekis buvo, kiek įmanoma labiau užtikrinti teisingumą konkrečioje byloje.

Kasaciniam Teismui yra suteikta papildoma funkcija peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai (CPK 353 str. 2 d.). Ši norma nėra vertinama vienareikšmiškai. Pasak V. Nekrošiaus tai, kad teismas privalo ginti viešąjį interesą, prieštarauja teismo teisingumo vykdymo funkcijai, o Lietuvoje ir taip jau yra 15 institucijų, kurios turi ginti viešąjį interesą.⁴³ Tačiau negalima neatsižvelgti į tai, jog Kasacinis Teismas šią normą taiko itin retai. Remiantis atlikta 2003-2015 m. civilinių bylų analize, kuriose Kasacinis Teismas pasinaudojo savo teise, numatyta CPK 353 str. 2 d., tokių bylų iš viso buvo tik 101.⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas, bet ne *a priori*.⁴⁵ Tai reiškia, jog taikydamas šią normą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas privalo atsižvelgti ir į faktines bylos aplinkybes.

⁴¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 311.

⁴² Priedas Nr. 3.

⁴³ Konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ pranešimų santraukų medžiaga, p. 10. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: < <http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF> >.

⁴⁴ Statistika pagal Lietuvos teisinę duomenų bazę „Infolex“ [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: < <http://www.infolex.lt/tp/> >.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje R. P. v. S. Ž. ir L. Ž. leidinys (duomenys neskelbtini) redakcija, bylos Nr. 3K-3-695/2003 m..

Kasacinio Teismo paskirtis nulėmė poreikį, kad kasacinius skundus surašytų bei dalyvaujančius byloje asmenis šiame teisme atstovautų advokatai arba juridinių asmenų atstovai, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą (CPK 347 str. 3 d.). Tai kartu sąlygojo ir leidimų sistemos įvedimą, sprendžiant kasacinių skundų priėmimo klausimus Lietuvos Aukščiausiame Teisme (CPK 350 str.). Be to kasacijos išimtinumas lėmė ir tai, jog kasaciniame procese, priešingai nei apeliaciniame procese, neveikia suspensyvinis pobūdis. Remiantis CPK 363 str. 1 d., kasaciniame procese tik išimtiniais atvejais galimas kasacine tvarka skundžiamo sprendimo ar nutarties vykdymo sustabdymas tol, kol byla bus išnagrinėta kasacinio proceso tvarka.

Taigi viešojo intereso apsaugos, kaip doktrinoje išskiriamos pagrindinės kasacijos funkcijos, negalima suabsoliutinti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo paskirtį ir funkciją reikėtų nurodyti taip: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo paskirtis ne tik užtikrinti vienodą teismų praktiką, kartu vienodą teisės aiškinimą ir taikymą, bei jos vystymąsi visoje valstybėje, bet ir vykdyti teisingumą konkrečioje byloje. Manytina, kad idealiuoju atveju viešasis interesas yra išimtinai susijęs su teisės klausimais, o privatus interesas su fakto klausimais. Tačiau, kaip rodo teismų praktika viešasis ir privatus interesai nėra vienareikšmiškai atriboti, taip pat, kaip ir fakto bei teisės klausimai.

1.5. Kasacija galima tik dėl teisės klausimų

CPK 353 str. 1 d. numatyta, jog Kasacinis Teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskūstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Tai reiškia, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas netikrina sprendimų ir (ar) nutarčių fakto klausimų atžvilgiu, t. y. netiria ir iš naujo nenustatinėja faktinių bylos aplinkybių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas daugiausiai kritikos susilaukia iš politikų, visuomenės veikėjų būtent dėl to, kad Kasacinis Teismas nenagrinėja fakto klausimų ir taip neva pažeidžia asmens teises į teisminę gynybą, kadangi netiriant fakto klausimų nėra tinkamai išaiškinamos teisės normos. Tai pagrindžia 2013 m. vasario 28 m. Lietuvos Respublikos Seime pateiktas įstatymo pakeitimo projektas, kuriuo bandyta panaikinti CKP 346 str. esančius kasacijos pagrindus, taip pat pakeisti kasacijos paskirtį ir nustatyti, jog kasaciniame skunde būtų nagrinėjami tiek fakto, tiek teisės klausimai.⁴⁶ Šiuo įstatymo projekto pakeitimu kasacija iš esmės būtų praradusi savo išimtinumą (ekstraordinarumą)

⁴⁶ 2013 m. vasario 28 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 345, 347, 348, 350, 352, 353, 357, 363 str. pakeitimo ir 346 str. pripažinimo netekusio galios įstatymo projektas Nr. XIIP-300. *Žinios*, 2002, Nr. 36-1340; 2011, Nr. 85-4126 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=443665>.

ir beveik niekuo nesiskirstų nuo apeliacinės instancijos. Natūralu, kad šis įstatymo pakeitimo projektas nebuvo priimtas.

Kaip jau minėta, esminis kasacijos paskirties pasikeitimas, kai buvo pradėti atriboti fakto ir teisės klausimai, buvo įvestas nuo 1999 m. sausio 1 d. Iš 1995-2015 m. gautų, priimtų ir atmestų kasacinių skundų statistikos⁴⁷ aiškiai matyti, jog tai lėmė ženkliai pasikeitusį priimamų kasacinių skundų skaičių. 1996 m. kasacine tvarka buvo išnagrinėtos net 5138 civilinės bylos, 1997 m. – 6250, 1998 m. – 2860 (1998 m. balandžio 8 d. buvo pakeistas Teismų įstatymo 18 str., kuriuo buvo nustatyta, kad valstybėje turi būti tik vienas Kasacinis Teismas ir tai sąlygojo mažesnį priimamų kasacinių skundų skaičių), o įvedus fakto ir teisės klausimų atribojimą kasaciniame procese 1999 m. buvo išnagrinėtos tik 977, 2000 m. – 1343, 2001 m. 1354 (daugiau nei 5 kartus sumažintas išnagrinėtų civilinių bylų skaičius).⁴⁸ 2015 m. kasacine tvarka buvo išnagrinėtos 574 civilinės bylos. Iš šios statistikos taip pat matyti didėjanti pateikiamų kasacinių skundų tendencija, o tuo pačiu ir priimamų kasacinių skundų skaičius. 2006 - 2011 m. buvo priimama apie 30-40 procentus paduotų kasacinių skundų, o 2011- 2015 m. šis santykis jau sudaro 20-25 procentus. Apie fakto ir teisės atribojimo įvedimo naudą ir priežastis yra aptarta pirmoje šio darbo 1.1. dalyje.

Tačiau nustatčius, jog kasacine tvarka nagrinėjami tik teisės, o ne fakto klausimai, susiduriama su kita problema – tiesioginiu fakto ir teisės klausimų atribojimu. Išanalizavus 2015 m. rugpjūčio - rugsėjo mėnesiais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegijos atmestus kasacinius skundus (apimtis 75)⁴⁹ matyti, jog daugiau nei pusę, net 40 kasacinių skundų, buvo paduoti dėl fakto klausimų. Tai aiškiai parodo, jog asmenys, siekiantys savo pažeistas teises ginti kasacine tvarka, teikia Kasaciniam Teismui nepagrįstus kasacinius skundus dėl fakto klausimų.

Taigi atribojus fakto ir teisės klausimus ženkliai sumažėjo priimamų kasacinių skundų skaičius, tačiau sukūrė naują problemą – fakto ir teisės klausimų atribojimą kasaciniame procese, su kuria susiduria asmenys, teikiantys kasacinius skundus, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegija, kuri yra tiesiogiai atsakinga už šių klausimų atribojimą.

⁴⁷ Priedas Nr. 3.

⁴⁸ DRIUKAS, A., išnaša 1, p. 169.

⁴⁹ Priedas Nr. 4.

1.6. Kasacinių skundų atranka

Lietuvos kasaciniame procese yra įvesta leidimų sistema, kurios esmė pasireiškia tuo, kad pačiam Kasaciniam Teismui suteikiama teisė spręsti, ar tam tikra byla nagrinėtina kasacine tvarka, ar joje keliama teisės problema turi reikšmės vienodam teisės aiškinimui. Šią funkciją atlieka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko ar šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko iš trijų teisėjų sudaryta atrankos kolegija (CPK 350 str. 1 d.). Atrankos kolegija patikrina formaliąją pateikiamų kasacinių skundų pusę ir atlieka preliminarų kasacinio skundo turinio vertinimą. Kasacinio skundo priėmimo klausimas sprendžiamas priimant nutartį rašytinio proceso tvarka (CPK 350 str. 1 d. ir 4 d.). Ši nutartis yra galutinė ir neskundžiama, nutartį sudaro įžanginė ir rezoliucinė dalys, taip pat nurodyta, jog turi būti glaustai išdėstomi motyvai, kuriais remiantis kasacinis skundas priimamas arba jį atsisakoma priimti (CPK 350 str. 4 d.). Atrankos kolegija pateikiamuose kasaciniuose skunduose gali nustatyti tam tikrų trūkumų ar neatitikimų, kuriuos leidžiama ištaisyti (išskyrus praleistą terminą ir pakartotinę kasaciją) ir tokio kasacinio skundo padavimas per įstatymų nustatytą terminą nėra laikomas pakartotine kasacija (CPK 350 str. 5 d.).

Išanalizavus atmestus kasacinius skundus⁵⁰ darytina išvada, kad atrankos kolegijos nutartys, kuriose kasaciniai skundai buvo atmesti, yra šabloninio pobūdžio. Pavyzdžiui, 2015 m. rugpjūčio 31 d. nutartyje Nr. 3P-1786/2015 nurodoma, kad teisėjų atrankos kolegija sprendžia, kad kasaciniame skunde nekeliami tokių teisės klausimų, kurie atitiktų nors vieną CPK 346 str. 2 d. nurodytą bylos peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindą. Aiškių ir detalių motyvų nebuvimas, atmetant kasacinius skundus, pavyzdžiui, kodėl šis klausimas yra laikomas fakto, o ne teisės klausimu, kodėl būtent ši ginčijama teisės norma, neturėtų esminės reikšmės vienodam teisės taikymui arba aiškinimui, sukuria teisinį neaiškumą asmenims, norintiems savo pažeistas teises ginti kasacine tvarka. Motyvų nenurodymas nutartyje, kuria atmestas kasacinis skundas, iš dalies skatina nepasitikėjimą Kasaciniu Teismu, nes asmenys, kreipdamiesi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą su savo lūkesčiais, turi teisę motyvuotai žinoti, kodėl jų teisės negali būti ginamos kasacine tvarka. Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str. nurodyta, jog teisėjai nagrinėdami bylas klauso tik įstatymo⁵¹, o kaip jau minėta CPK 350 str. 4 d. imperatyviai nurodyta, jog šiose nutartyse turi būti pateikti motyvai, kuriais remiantis kasacinis skundas priimamas arba jį atsisakoma priimti. Tačiau kita vertus, detalus motyvų nurodymas galėtų reikšti sąlyginį atrankos kolegijos teisėjų bylos išnagrinėjimą iš esmės.

⁵⁰ Priedas Nr. 4.

⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.

Taip pat lieka neaiški tokių motyvuotų nutarčių atmesti kasacinį skundą teisinė galia. Kyla klausimas, ar tokiomis nutartimis būtų galima remtis, kaip ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimais, ar tokios nutartys turėtų precedento galią ir jomis turėtų vadovautis kiti teismai, valstybės institucijos, asmenys, taikydami tuos pačius įstatymus bei kitus teisės aktus. Šios nutartys taip pat nėra viešai prieinamos asmenims, kurie nėra tiesiogiai susiję su konkrečia byla, taip užkertamas kelias pašaliniams asmenims susipažinti su atrankos kolegijos priimtomis nutartimis.

Vokietijoje revizinių skundų atranką vykdo apeliacinės instancijos teismas, kuris savo priimtame sprendime pasisako dėl revizijos leistinumą (Vokietijos ZPO 543 str. 1 d. 1 p.). Pavyzdžiui, viename iš savo sprendimų apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog revizija negalima, nes ginčo objektas yra dėl faktinių bylos aplinkybių, o teisės klausimo, kuris galėtų būti revizijos dalyku, šalys nekėlė ir apeliacinės instancijos teismas dėl jo nepasisakė.⁵² Tiesa, tokį apeliacinės instancijos teismo sprendimą galima apskųsti pačiam Revizijos Teismui (Vokietijos ZPO 543 str. 2 d. 2 p.). Remiantis Vokietijos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. skundų reviziniam teismui statistika dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimuose padaryto sprendimo⁵³, jog revizija negalima, kurių iš viso buvo 3517, 2212 skundus Revizinis Teismas atmetė, kaip nepagrįstus, tai reiškia, jog 2212 kartus apeliacinės instancijos teismas nusprendė teisingai dėl revizijos leistinumą ir tik 299 bylose Revizijos Teismas tenkino asmenų skundus dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo, jog revizija negalima. Tiesa, 900 skundai nebuvo išnagrinėti, nes asmenys juos atsiėmė, 156 skundai buvo atmesti dėl kitų priežasčių, o tai reiškia, jog dėl šių skundų negalima nuspręsti dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo teisingumo revizijos leistinumą atžvilgiu. Tokia atrenkamų Aukščiausiajam Teismui skundų tvarka tokioje didelėje valstybėje, kaip Vokietija, yra pateisinama ir yra efektyvi bei užkerta kelią nepagrįstiems skundams, pavyzdžiui, dėl fakto, o ne teisės klausimų, o kaip matyti iš Vokietijos pavyzdžio, apeliacinės instancijos teismo priimto sprendimo klaida dėl leistinumą revizijai yra minimali. Be to, apeliacinės instancijos teismui priėmus motyvuotą sprendimą dėl neleistinumą bylinėtis Aukščiausiame Teisme, tikėtina, kad dauguma asmenų neskųstų šio teismo sprendimo pačiam Aukščiausiajam Teismui.

Kita vertus, apeliacinės instancijos teismai gali turėti subjektyvų požiūrį į savo priimtus sprendimus, o tai paprastai sukeltų neigiamą šio teismo požiūrį į galimybę pateikti kasacinį skundą. Tačiau atsižvelgiant į didelį atmestų kasacinių skundų skaičių

⁵² Vokietijos OLG Köln 2012 m. gegužės 30 d. sprendimas Nr. 5 U 44/06 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.justiz.nrw.de/nrwe/olgs/koeln/j2012/5_U_44_06_Urteil_20120530.html>.

⁵³ Priedas Nr. 2.

dėl to, jog kasacinis skundas buvo paduotas dėl fakto, o ne teisės klausimų⁵⁴, atrankos kolegija, pagrindinai atliekanti fakto ir teisės klausimų atribojimą, turėtų atlikti detalesnę pateikto kasacinio skundo turinio vertinimą ir pateikti konkrečius motyvus savo priimtoje nutartyje, kuria kasacinis skundas priimamas arba atmetamas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 372 str. 2 d.⁵⁵ nurodyta, jog yra išreikalaujama byla, kuri kartu su skundu perduodama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkui ar šio pirmininko sudarytai trijų teisėjų atrankos kolegijai. Tai reiškia, jog sprendžiant klausimą dėl kasacinio skundo priėmimo baudžiamajame procese, yra atliekamas visapusiškas šio skundo įvertinimas, priešingai, nei kad civiliniame procese.

Lietuva nusileidžia Vokietijai tiek gyventojų skaičiumi, tiek teisiniu mentalitetu, todėl toks kasacinių skundų atrankos modelis šiandieniniam Lietuvos kasaciniam procesui nebūtų tikslingas, tačiau ateityje turėtų būti svarstyta tokia alternatyva. Manytina, kad taip būtų sumažintas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo darbo krūvis, tuo pačiu būtų suteikta galimybė išnagrinėti daugiau bylų kasacine tvarka. Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neretai savo nutartyse sprendžia dėl tam tikrų klausimų pripažinimo fakto klausimais (plačiau aptariama trečioje šio magistrinio darbo dalyje), o tai taip pat reiškia, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegija nėra visiškai efektyvi.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvoje egzistuojantis kasacijos institutas po daugybės nesėkmingų reformų pasiekė modernų teismų teisėtumo kontrolės lygį ir beveik niekuo nesiskiria nuo kitos kontinentinės Europos teismų kontrolės teisėtumo formos - revizijos. Tiesa, įvykę pasikeitimai ir sovietmečiu egzistavusio sprendimo teisėtumo nustatymo prioritetas teismų sprendimų stabilumo ir proceso koncentruotumo atžvilgiu, iškreipė visuomenės mąstymą suvokiant tikrąją kasacijos paskirtį ir esmę. Net praėjus 17 metų po įvesto kasacijos paskirties pasikeitimo, kai buvo pradėta atriboti fakto ir teisės klausimus, šių klausimų atribojimas, remiantis atlikta analize, sukelia nemažą dalį problemų. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vykdoma kasacinių skundo atrankos sistema, per kurią pagrindinai atliekamas fakto ir teisės klausimų atribojimas, nėra visiškai veiksminga ir gebanti išspręsti šį klausimą.

⁵⁴ Priedas Nr. 4.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785. Valstybės žinios, 2002, nr. 37-1341.

2. FAKTO IR TEISĖS ATRIBOJIMAS TEISINIAME REGLAMENTAVIME

2.1. Fakto ir teisės atribojimo metodologiniai aspektai

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tarp šalių kilusį ginčą sprendžia tiek iš faktinės, tiek iš teisinės pusės. Visiškai skirtinga situacija, kaip jau minėta, yra kasaciniame procese, kuris nagrinėja tik teisės klausimus. Kyla klausimas, ar įmanoma įgyvendinti pagrindinę Kasacinio Teismo funkciją užtikrinti vienodą teisės taikymą ir aiškinimą, neanalizuojant faktinių bylos aplinkybių, ir jeigu taip, kaip atriboti šiuos klausimus.

Austrijos teisės doktrinoje nurodoma, jog užduotis nubrėžti fakto ir teisės klausimų atribojimo ribas tenka įstatymo leidėjui, tačiau praktikoje matyti, jog neretai ši užduotis tenka teisėjui.⁵⁶ Įstatymas turėtų būti toks, kad teisėjas nustatęs faktus, galėtų aiškiai teisės normą pritaikyti ir priimti vienintelį galimą teisingą sprendimą. J. Gumbio nuomone, tokia teisė būtų statiška, nekintama, pastovi, keičiantis visuomenei ji išliktų tokia pati – fiksuojanti, tam tikrą praeities situaciją, nes įstatymų leidėjas nespėtų nustatyti, kokių problemų kils ir kuria kryptimi reikia keisti teisę.⁵⁷ Todėl teigtina, kad įstatymų leidėjas ne visada kuria abstrakčias teisės normas ir kuo įstatymų leidėjas yra kazuistiškesnis, tuo sunkiau tampa praktiškai atriboti fakto ir teisės klausimus.

H. Kelsenas grįsdamas „grynąją“ teisės aiškinimo teoriją, teigė, jog teisės aiškinimo procese naudojimas tik teisinių priemonių, iš esmės negali būti pateisinamas, nes teisės reiškinys priklauso nuo faktų – ir vertybinių, ir deskriptyvių, todėl teismai, konstruktyviai aiškindami teisę, turi tirti faktines bylos aplinkybes.⁵⁸ Išsamią analizę, kaip atriboti fakto ir teisės klausimus yra atlikęs Vokietijos teisės doktrinos atstovas H. Henke, kurio nuomone, šių klausimų atribojimas yra sudėtingas ir ne visais atvejais įmanomas.⁵⁹ Šioms nuomonėms pritaria ir kitas Vokietijos teisės doktrinos atstovas H. Rüssmann, kuris atliko loginį – matematinį fakto ir teisės klausimų atribojimą ir padarė išvadą, jog tam tikrais atvejais fakto ir teisės klausimų atriboti neįmanoma.⁶⁰ Lietuvos teisės doktrinos atstovas V. Mikelėnas taip pat yra pasisakęs, jog teisės aiškinimas nėra grynai teisės klausimas, teisingai išaiškinti teisės normos neįmanoma *a priori*, nesiejant su konkrečios bylos faktais.⁶¹ Tačiau teisės doktrinoje yra ir liberalesnių požiūrių atribojant fakto ir teisės

⁵⁶ FASCHING, H. W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*. Wien, 1990, p. 953.

⁵⁷ GUMBIS, J. Teisės samprata: logikos taikymo problematika. *Teisė*, 2010, t. 76, p. 56.

⁵⁸ KELSEN, H. *Grynoji teisės teorija*/ Vertė DEGUTIS, A.; KŪRIS E. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 45-49.

⁵⁹ JAUERNIG, O. *Zivilprozessrecht*. München, 1991, p. 270.

⁶⁰ RÜSSMANN, H. *Zur Abgrenzung von Rechts- und Tatfrage* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ruessmann.jura.uni-sb.de/rw20/people/ruessmann/Rechtsfrage/frame.htm>>.

⁶¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 320.

klausimus. Pavyzdžiui, Vokietijos teisės teorijoje yra išskiriami du fakto ir teisės atribojimo požiūriai: „idealusis“ ir „*ratio legis*“ (liet. įstatymo prasmė, motyvai). „Idealiuoju“ požiūriu pritariama nurodytų teisės doktrinos atstovų nuomonėms ir šiuo požiūriu teigiama, jog konkrečiu atveju aiškaus atskyrimo tarp fakto ir teisės klausimų neįmanoma nustatyti.⁶² *Ratio legis* požiūris teigia, jog revizijos teismas yra saistomas žemesnės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių ir gali tik spręsti tai, ar faktinės aplinkybės buvo teisiškai nustatytos. Tai reiškia, jog reviziniame procese saugomas teisės vienodumas. Kiekvienu konkrečiu atveju faktinės aplinkybės yra skirtingos, kartojasi tik teisės klausimai, kuriuos tikrina revizinės instancijos teismas, taip užtikrindamas teisės vienodinimą ir saugumą. Šiuo atžvilgiu viskas, kas gali būti reikšminga kitoms byloms, privalo būti tikrinama reviziniame procese.⁶³

Dar kitų autorių nuomone, fakto ir teisės klausimus galima atriboti pasitelkus loginės analizės priemonę silogizmą.⁶⁴ Silogizmas yra dedukcinis samprotavimas, kurio išvada yra teisinis faktų įvertinimas.⁶⁵ Formalios logikos požiūriu, teisės normoje įtvirtinta abstrakti elgesio taisyklė yra didžioji premisa (lot. *praemissa* – prielaida, sprendimas kaip pagrindas daryti išvadą), mažoji premisa (bylos faktai) ir teisinė išvada, jungianti mažąją ir didžiąją premisas.⁶⁶ Faktinių aplinkybių kvalifikavime gali būti nustatyta klaida tiek nustatant mažąją, tiek didžiąją premisą, tiek ir teisinę išvadą. Mažoje premisoje klaida gali pasitaikyti, pavyzdžiui, klaidingu įrodymų vertinimu, didžiojoje premisoje – klaidingu įstatymo išaiškinimu arba nepastebėjimu taikytinos teisės normos, teisinėje išvadoje – neatsižvelgiant į logikos taisykles.⁶⁷ Didžioji premisa yra teisės klausimas, o mažoji premisa yra fakto klausimas, kuriame teisiškai tik galima patikrinti, ar nebuvo pažeistos įrodinėjimo taisyklės, o teisinėje išvadoje gali būti nepastebėti logikos dėsniai ar empirikos taisyklės.⁶⁸ Pavyzdžiui, išanalizavus CK 4.14 str. 1 d. didžioji prielaida – antraeilį daiktą išrinka pagrindinio daikto likimas, jeigu sutarties ar įstatymo nenustatyta kitaip, o mažoji prielaida – pagrindinis daiktas buvo perduotas nuosavybės teise konkrečiam asmeniui (sutartyje ar įstatyme dėl antraeilio daikto nėra pasisakyta).

Taigi tam tikrais atvejais fakto ir teisės klausimai gali būti atribojami pasitelkus silogizmą, tačiau tai padaryti sudėtingais atvejais, kai riba tarp fakto ir teisės yra išnykusi,

⁶² STEIN, J., et al. Kommentar zur Zivilprozessordnung. Tübingen, 1977, p. 206.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ ZÖLLER, R., išnaša 20, 1255.

⁶⁵ PLEČKAITIS, R. *Logikos įvadas 2-asis leidimas*. Vilnius: Mintis, 1978, p. 259.

⁶⁶ MIKELĖNAS, V.; MIKELĖNIENĖ D. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. Vilnius: Justitia, 1999, p. 14.

⁶⁷ ZÖLLER, R., išnaša 20, p. 1255.

⁶⁸ Ten pat.

nėra įmanoma. Todėl H. W. Fasching išskiria tris fakto ir teisės klausimų susikirtimo sritis.⁶⁹ Pirma, tai mišrūs klausimai (lot. *quaestiones mixtae*). Tokių klausimų atsiradimas kildinamas iš to, kad įstatymų leidėjas, kurdamas teisės normas, faktinius klausimus inkorporavo į teisės normas, taip kad fakto klausimas nėra teisės normos įvertinimo objektas, o pats įeina į teisės klausimą ir yra taikomas savarankiškai. Tai atvejai, kai faktai nėra tik faktinių aplinkybių objektas, o savarankiškai sukelia teisinį poveikį, pavyzdžiui, valios pareiškimas (vok. *Willenserklärung*).⁷⁰ Kyla klausimas, ar tokius klausimus galima pripažinti, kaip sprendžiamus Aukščiausiajame Teisme. H. W. Fasching pažymi, jog vieningo atsakymo nėra ir išskiria du variantus. Pirmas, tai pripažinti tokius klausimus, kaip neatsietai sujungtus su faktais ir netikrinamus revizijos procese, arba antras variantas, pripažinti dauguma tokių klausimų, kaip turinčių daugiau teisės komponentų ir sprendžiamus Aukščiausiame Teisme.⁷¹ Tačiau manytina, kad pirmiausia, turėtų būti bandoma tokius klausimus, kiek įmanoma, atskirti vienus nuo kitų. Ir tik jeigu toks bandymas išskaidyti būtų betikslis, tada turėtų būti pripažįstama, jog tai yra teisės klausimas ir vienareikšmiškai tikrinamas Aukščiausiame Teisme. Bet kokiu atveju revizijos teismas nėra kompetentingas reviziniame procese nustatyti naujus faktus, o esant tokiam atvejui Aukščiausiasis Teismas turi perduoti klausimą spręsti žemesnės instancijos teismams.⁷² Analogiška situacija yra ir Lietuvos kasaciniame procese. Remiantis CPK 359 str. 1 d. 5 p. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas turi teisę sprendimą ar nutartį visą arba iš dalies panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, išskyrus atvejus, numatytus šio Kodekso 360 str., kai byla turi būti grąžinta pirmosios instancijos teismui.

Antra, H. W. Fasching išskiria neapibrėžtas teises sąvokas (vok. *unbestimmte Rechtsbegriffen*). Tai sąvokos, kurios negali būti tiesiogiai konkretizuojamos faktinėmis aplinkybėmis, kurių turinį išaiškinti yra tik teisėjo prerogatyva. Asmens konkretus elgesys yra fakto klausimas, o tokio elgesio prieštaravimas, pavyzdžiui, gerai moralei (vok. *Gute Sitten*), yra teisės klausimas.⁷³ Vokietijos teisėje taip pat yra išskiriama neapibrėžtų teisinių sąvokų kategorija ir tokios sąvokos gali būti tikrinamos reviziniame procese tik tam tikrais aspektais, pavyzdžiui, ar žemesnės instancijos teismai šias sąvokas atpažino, ar, esant nustatytoms faktinėms aplinkybėms, jų kvalifikavime nėra padaryta teisės

⁶⁹ FASCHING, H. W. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. 4. Band / 1. Teilband. Wien, 2005, p. 480.

⁷⁰ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 954.

⁷¹ Ten pat.

⁷² Ten pat.

⁷³ Ten pat.

klaida. Trečia, tai teisinės prezumpcijos⁷⁴ (lot. *praesumptio*). Aplinkybės, pagrindžiančios teisinės prezumpcijos egzistavimą, yra fakto klausimas, o teisės klausimas yra šios prezumpcijos patvirtinimas arba paneigimas.⁷⁵ CPK 182 str. 4 d. yra nurodyta, jog nereikia įrodinėti aplinkybių, preziumuojamų pagal įstatymus ir nepaneigtų bendra tvarka. CK galima rasti, pavyzdžiui, sąžiningumo (CK 4.26 str. 2 d.), kaltės (CK 6.248 str. 1 d.) prezumpcijas. Taigi teisinių prezumpcijų taikymas faktinėms aplinkybėms yra priskiriamas prie teisės klausimų.

Fakto ir teisės klausimų atribojimas yra atliekamas teisės teorijos ir filosofijos moksle. Tam tikrais atvejais atriboti šiuos klausimus nėra įmanoma, tačiau atsižvelgus į kasacinio instituto paskirtį, funkcijas, argumentus, kurie pateisina šių klausimų atribojimą, manytina, jog būtų tikslinga pasirinkti Vokietijos teisės atstovų *ratio legis* požiūrį ir ieškoti šių klausimų atribojimo atsakymo Aukščiausiojo Teismo praktikoje, kuri bus aptarta trečioje šio darbo dalyje.

2.2. Fakto samprata ir nustatymas

Šalių ginčo priežastys yra įvairios aplinkybės, pavyzdžiui, sutarties neįvykdymas, žalos padarymas, turto palikimas, dovanojimas ir t. t. Šias aplinkybes yra priimta įvardinti faktais (lot. *factum*). Faktai (vok. *die Tatsachen*) yra konkretūs, chronologiškai dabarties ar praeities įvykiai, esantys tam tikroje vietoje. Tai visi įvykiai, kurie vieni ar kartu su kitais faktais, gali tapti sudėtine teisės normos dalimi ir turėti teisinį poveikį.⁷⁶ Teisiniai faktai – tai konkrečios gyvenimo aplinkybės, įvykiai, su kurių buvimu teisės norma sieja konkrečių teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą arba pasibaigimą.⁷⁷

Vokietijos teisėje įrodinėtinos aplinkybės apibūdinamos, kaip praeities, dabarties ir ateities procesai ir būsenos.⁷⁸ Pažymėtina, kad Vokietijos teisės doktrinos atstovai skiria išorines ir vidines aplinkybes. W. Lücke, apibrėždamas vidinių ir išorinių aplinkybių santykį, remiasi Vokietijos Konstitucinio Teismo suformuluota nuostata, kad vidinės aplinkybės dažniausiai būna išorinių aplinkybių nulemtos.⁷⁹ Taip pat Vokietijos civilinio proceso doktrinoje skiriamos pozityvios ir negatyvios aplinkybės. Pozityvios apibūdinamos kaip įvykiai, kurie bent kartą yra įvykę, o negatyvios kaip tokios, kurias

⁷⁴ Prezumpcijos – tai juridinio teiginio rūšis, kuriuo, remiantis nustatytais faktais, galima indukciniu būdu išvesti kitą faktą, kuris nebuvo įrodytas [LASTAUSKIENĖ, E. Teisinis kvalifikavimas formaliosios logikos požiūriu. *Teisė*, 2009, t. 73, p. 43].

⁷⁵ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 955.

⁷⁶ Ten pat, p. 440.

⁷⁷ VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 426.

⁷⁸ POHLMAN, P. *Zivilprozessrecht. Lehrbücher Jura*. 3. Auflage C. H. Beck München, 2014, p. 143.

⁷⁹ LÜKE, G., et al. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. 2 Auflage. München, 2000, p. 262.

reikia įrodyti, jog jos neįvyko, pavyzdžiui, kad skolininkas dėl sugadinto daikto nekaltas.⁸⁰ C. Balzer skirsto aplinkybes į pagrindines (vok. *Haupttatsachen*) ir papildomas (vok. *Hilfstatsachen*). Pagrindinėmis laikomos tokios aplinkybės, kurios abstrakčiai suformuluotos teisės normose, jos įvardijamos, kaip normatyviniai faktinių aplinkybių požymiai (vok. *normatives Tatbestandmerkmal*). Papildomos aplinkybės arba kitaip netiesioginės (vok. *Indiztatsachen*) apibūdinamos kaip tokios, kurios padeda padaryti išvadas iš pagrindinių aplinkybių.⁸¹ Ypatinga šių papildomų aplinkybių reikšmė atsiskleidžia, kai turi būti nustatomos vidinės aplinkybės, pavyzdžiui, tam tikrų aplinkybių žinojimas ar nežinojimas.

Tinkamai pritaikyti teisės normą galima tik teisingai nustačius bylos faktus. Faktai, kuriais remiasi šalys yra įvykę praeityje, jie nėra akivaizdūs, teisėjas nežino ir negali žinoti, ar faktai, kuriuos nurodė šalys iš tikrųjų egzistavo. Bylai reikšmingi faktai nustatinėjami įrodinėjimo procese, įstatymo nustatytais įrodinėjimo priemonėmis, patikrinant, ar iš tikrųjų šie faktai egzistavo. Pagal CPK 177 str. 1 d. įrodymais civilinėje byloje laikomi bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus bei atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra. Šioje normoje įtvirtintą žodžių „bet kokie“ reikšmę nereikėtų suprasti tiesiogiai, nes remiantis CPK 177 str. įrodymai turi būti gauti leistinomis įrodinėjimo priemonėmis, laikantis įrodymų rinkimo ir pateikimo tvarkos, taip pat remiantis CPK 180 str. turi turėti ryšį su byla, t. y. atitikti sąsajumo kriterijų. Faktiniai duomenys yra nustatomi šalių ir trečiųjų asmenų (tiesiogiai ar per atstovus) paaiškinimais, liudytojų parodymais, rašytiniais įrodymais, daiktiniais įrodymais, apžiūrų protokolais, ekspertų išvadomis, nuotraukomis, vaizdo ir garso įrašais, padarytais nepažeidžiant įstatymų, ir kitomis įrodinėjimo priemonėmis (CPK 177 str. 2 d.).

Pirmiausia teisėjas įvertina byloje esančius faktus įrodinėjimo priemonių pagalba ir pagal savo vidinį įsitikinimą pripažįsta šiuos faktus įrodytais, kuriems vėliau pritaikoma teisės norma. Taigi tik teisėjas priima sprendimus dėl faktų pripažinimo (vok. *die Tatsachenurteile*).⁸² Faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas fakto buvimu, o išvada dėl konkrečios faktinės aplinkybės egzistavimo daroma pagal vidinį teismo įsitikinimą, grindžiamą ne vienu

⁸⁰ BAUMBACH, A., HARTMANN, P., *Zivilprozessordnung*. Band 1. 72., völlig nebearbeitete Auflage. Verlag C.H.Beck München. 2014, p. 1182.

⁸¹ BALZER, CH. *Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess. Eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche und anwaltliche Praxis*. 3., neu bearbeitete Auflage. Erich Schmidt Verlag. Berlin. 2011, p. 13.

⁸² GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H. *Zivilprozessrecht*. München, 2004, p. 751.

įrodymu ir jo pagrindu daromomis prielaidomis, bet visapusišku ir objektyviu visų reikšmingų bylos aplinkybių išnagrinėjimu.⁸³ Taigi teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodinėjimo dalyku konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą. Neretai pasitaiko atveju, kai šalys į to paties fakto egzistavimą žiūri skirtingai bei pateikia skirtingus įrodymus, pavyzdžiui, ieškovas pateikia sąskaitą faktūrą, pagal kurią atsakovas privalo sumokėti ieškovui už suteiktas paslaugas, tuo tarpu atsakovas pateikia teismui mokėjimo nurodymą, kuriame užfiksuota, jog atsakovas tinkamai ir laiku atsiskaitė su ieškovu už suteiktas paslaugas. Teismas, pripažindamas vieną faktą egzistuojant, turi motyvuotai nurodyti, kodėl patiki vienos ir atmėta kitos šalies įrodymus.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs išsamią praktiką dėl faktų pripažinimo įrodytais, pavyzdžiui, vertindamas įrodymus, teismas turi įsitikinti, ar jų pakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar tinkamai paskirstytos įrodinėjimo pareigos, ar įrodymai turi ryšį su įrodinėjimo dalyku, ar jie yra leistini, patikimi, ar nebuvo pateikta suklastotų įrodymų, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų.⁸⁴ Teismai, vertindami įrodymus, turi vadovautis ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais, pagal vidinį savo įsitikinimą padaryti nešališkas išvadas;⁸⁵ įrodymų byloje vertinimas turi būti grindžiamas nuostata, jog visi įrodymai turi vienokią ar kitokią įrodomąją vertę ir kad nė vieno negalima nemotyvuotai atmesti ar laikyti svaresniu.⁸⁶ Vertindamas konkrečioje byloje surinktus faktinius duomenis, teismas privalo vadovautis ir teisingumo, protingumo, sąžiningumo kriterijais (CPK 3 str. 7 d.), įrodymų pakankamumo klausimas turi būti sprendžiamas, atsižvelgiant į bylos kategoriją, jos pobūdį ir kitas svarbias aplinkybes.⁸⁷

Austrijos teisės doktrina papildomai išskiria teisinės sąvokas ir nurodo, jog jos yra sudėtinė teisės normos dalis, tačiau tai nėra sudėtinė įrodymų dalis.⁸⁸ Teisinės sąvokos yra dažnai vartojamos kasdieniniame gyvenime ir skirtos apibūdinti tipiškus, kasdien vartojamus terminus, kaip pavyzdžiui, nuoma, pirkimas, nuosavybė, paslaugų sutartis. Remiantis Austrijos ZPO 182 str. 1 d. šalys pateikdamos tokias teisinės sąvokas, kaip

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. V. L., D. V., Nr. 3K-3-494/2013.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Šiaulių melioracija“ v. J. S., Lietuvos valstybė, Nr. 3K-3-83-969/2015.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Šiaulių melioracija“ v. J. S., Lietuvos valstybė, Nr. 3K-3-83-969/2015.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Muaro krautuvė“ v. Vilniaus miesto valstybinė mokesčių inspekcija Nr. 3K-3-31/1999.

⁸⁸ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 950.

įrodymus, privalo konkretizuoti šias sąvokas. Pavyzdžiui, siekiant įrodyti, jog tarp šalių buvo sudaryta pirkimo – pardavimo sutartis, šalys turi įrodyti, jog buvo susitarta dėl kainos ir prekės. Analogišką situaciją galima rasti ir CK, pavyzdžiui, norint įrodyti, jog tarp šalių buvo sudaryta pirkimo – pardavimo sutartis, reikia įrodyti ir tai, jog viena šalis (pardavėjas) įsipareigojo perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigojo priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą) (CK 6.305 straipsnio 1 dalis).

CPK yra įtvirtintas ribotos apeliacijos modelis, pagal kurį apeliacija laikoma byloje priimto pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo patikrinimu, o ne pakartotiniu bylos nagrinėjimu (atsikrojo apeliacinio proceso teorija).⁸⁹ Remiantis CPK 331 str. 4 d. apeliacinės instancijos teismas privalo atsakyti tiek į teisinius, tiek į faktinius bylos argumentus, t. y. analizuoti faktines bylos aplinkybes. Tiesa CPK 314 str. nustato, kad apeliacinės instancijos teismas atsisako priimti naujus įrodymus, kurie galėjo būti pateikti pirmosios instancijos teisme, išskyrus atvejus, kai pirmosios instancijos teismas nepagrįstai juos atsisakė priimti ar kai šių įrodymų pateikimo būtinybė iškilo vėliau. Pasak V. Nekrošiaus *ius novorum* draudimas taikomas tik šalims, bet ne teismui. CPK numatytais atvejais pirmosios instancijos teismui suteikiama teise rinkti įrodymus savo iniciatyva, gali pasinaudoti ir apeliacinės instancijos teismas, jeigu mano tai esant būtina, kadangi apeliacinio proceso nuostatos nenumato jokios *lex specialis* šios teismo teisės atžvilgiu.⁹⁰ Taigi apeliaciniame procese naujų faktinių aplinkybių nustatymas, priešingai, nei kad pirmosios apeliacinės instancijose teisme yra ribotas, tačiau skirtingai, nei kad kasaciniame procese, apeliacinės instancijos teismas pasisako tiek dėl teisinių, tiek ir dėl faktinių bylos aplinkybių.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytos faktinės aplinkybės turi ypatingą reikšmę bylas nagrinėjant kasacine tvarka, kadangi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas faktinės bylos pusės nenagrinėja. Tai yra pažymėjęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių, kurioje konstatavo, kad materialiosios teisės normos taikomos pagal nustatytas faktines bylos aplinkybes, o šių nesant tinkamai nustatytų, nėra pakankamo pagrindo konstatuoti tinkamą materialiosios teisės normų taikymą.⁹¹ CPK 347 str. 2 d. yra įtvirtintas draudimas kasaciniame skunde remtis naujais įrodymais, todėl prie kasacinio skundo negali būti pridedami nauji įrodymai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra išaiškinęs, jog Kasacinis Teismas neturi įgaliojimų tirti ir vertinti

⁸⁹ NEKROŠIUS, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 214.

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija v. V. B., Nr. 3K-3-260/2012.

faktines aplinkybes ir taip paneigti arba patvirtinti aplinkybes, dėl kurių aiškiai nepasisakė ir jų nevertino žemesnės instancijos teismai.⁹² Ši taisyklė netaikoma tais atvejais, kai įrodinėjimo dalykas bylą nagrinėjant Kasaciniame Teisme yra procesinio pobūdžio, pavyzdžiui, kasatorius nurodo, kad bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties apeliacinės instancijos teismas ir pateikia tai patvirtinančius įrodymus. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje taip pat yra pasisakęs, jog tais atvejais, kai yra pažeisti proceso pagrindai tokie, kaip apeliacinio teismo proceso leistinumai, ieškinio atitikimas pagrindiniams reikalavimams, šalims revizijos procese galima pateikti naujus įrodymus.⁹³

Taigi žemesnės instancijos teismai pripažindami faktines bylos aplinkybes įrodytomis turi nenukrypti nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų dėl faktų pripažinimo įrodytais. Tik teisingai nustatius faktines bylos aplinkybes gali būti tinkamai išaiškinta ir pritaikyta teisės norma.

2.3. Teisės, kaip kasacijos dalyko, samprata

Nei CPK, nei Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentare⁹⁴ nėra apibrėžtas kasacinio proceso dalykas, t. y. teisės klausimas, kuris gali būti sprendžiamas kasaciniame procese. Sutinkamai su CPK 346 str. 2 d. 1 p. įtvirtintu kasacijos pagrindu, tikslinga skaidyti kasacinio proceso dalyką į materialinę ir procesinę teisę. Vokietijos teisė taip pat išskiria dvi revizijos dalyko rūšis: teismo proceso pažeidimas (lot. *error in procedendo*) ir teismo priimto sprendimo klaida (lot. *error in iudicando*).⁹⁵

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių yra konstatavęs, jog materialinė teisė įtvirtina teisinių santykių subjektų teises ir pareigas, t. y. nustato galimo ir leistino elgesio ribas bei atsakomybę už šių pareigų nevykdymą ar teisių pažeidimą, o proceso teisė nusako, kaip apginti pažeistą ar ginčijamą materialinę teisę ir užtikrinti jos įgyvendinimą.⁹⁶ Remiantis šiuo išaiškinimu, į kasacijos dalyko sampratą patektų visos teisės normos, kurios nustato teises ir pareigas. Susiejant materialinę teisę su jos šaltiniais, ją pagal teisėtyros atstovo Renė Davido nuomonę turėtų sudaryti: 1) bendrieji pamatiniai teisės principai; 2) tarptautinė teisė; 3) rašytinė (statutinė) teisė (įstatymai, įstatymų įgyvendinamieji teisės aktai); 4) papročiai; 5) teismo precedentas (teismų

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje A.U. v. UAB „Kautra“, Nr. 3K-3-1037/2003.

⁹³ Vokietijos BGH NJW 2001 vasario 22 d. sprendimas Nr. III ZB 71/99 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=22631&pos=0&anz=1>>.

⁹⁴ DRIUKAS, A., išnaša 2, p. 417.

⁹⁵ ZÖLLER, R., išnaša 20, p. 1426.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 1 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. UAB „Dega“, Nr. 3K-3-380/2000.

praktika); 6) teisės doktrina.⁹⁷ Vokietijos teisės doktrina nurodo, jog revizijos dalykas yra visi rašytiniai įstatymai, ratifikuotos tarptautinės sutartys, paprotinė teisė, nerašytos teisės normos (lot. *ius non scripta*).⁹⁸

Užsienio teisės klausimas atskirose užsienio valstybėse yra traktuojamas skirtingai, kaip Aukščiausiam Teismui nagrinėtinas dalykas. Pavyzdžiui, Vokietijos teisė pripažįsta užsienio teisę ir jos aiškinimą teisės klausimu ir sprendžia jį reviziniame procese.⁹⁹ Priešinga pozicija yra Austrijos teisėje, kuri užsienio teisės klausimą priskiria prie fakto klausimų. Lietuvos kasaciniame procese yra pasirinktas mišrus variantas, pagal kurį, remiantis CK 1.12 str. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ar įstatymų numatytais atvejais užsienio teisę taiko, aiškina bei jos turinį nustato teismas *ex officio*. Tai reiškia, jog šiais atvejais užsienio teisę teismas taiko savo iniciatyva ir jos turinio nustatymas yra teisės klausimas, kuris gali būti nagrinėjamas kasaciniame procese. Pagal CK 1.12 str. 2 d., jeigu užsienio teisės taikymą nustato šalių susitarimas, visus su taikomos užsienio teisės turiniu susijusius įrodymus, atsižvelgdama į tos teisės oficialų aiškinimą, jos taikymo praktiką ir doktriną atitinkamoje užsienio valstybėje, pateikia ginčo šalis, kuri remiasi užsienio teise. Ginčo šalies prašymu teismas gali padėti jai surinkti informaciją apie taikytiną užsienio teisę.

Tiek Vokietijos, tiek Austrijos teisės doktrina prie revizijos dalyko papildomai priskiria logikos dėsnius (vok. *Denkgesetze*) ir empirikos taisykles (vok. *Erfahrungssatze*). Teismų praktikoje pabrėžiama, jog empirikos taisyklės yra bendro pobūdžio taisyklės, kurios susijusios su specialiosiomis meno, mokslo, pramonės, prekybos, susisiekimo (eismo) žiniomis. Tam priklauso prekybos, susisiekimo (eismo) ir kiti papročiai.¹⁰⁰ Taip pat reikia pažymėti, jog kai kurie Vokietijos civilinio proceso doktrinos atstovai minėtas aplinkybes įvardija kaip „*Normtatsachen*“ (liet. *norminės faktinės aplinkybės*).¹⁰¹ Toks priskyrimas grindžiamas tuo, jog logikos ir empirikos taisyklių pagalba yra aiškinamos teisės normos ir nustatomos faktinės bylos aplinkybės.¹⁰² Vokietijos teisėje standartinės sutarčių sąlygos taip pat priskiriamos prie revizijos dalyko, nors savaime jos nėra charakterizuojamos, kaip teisės normos, tačiau atsižvelgus į jų bendrą reguliavimo pobūdį, ir revizijos siekį vienodinti teisę, yra

⁹⁷ MIZARAS, V., et al. *Civilinė teisė bendroji dalis*. Justitia, Vilnius, 2009, p. 46.

⁹⁸ GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H. Išnaša 82, p. 1005.

⁹⁹ Ten pat, p. 1008.

¹⁰⁰ PRÜTTING, H., GEHRLEIN, M. *Zivilprozessordnung Kommentar*. 6 Auflage. Luchterhand Verlag. 2014, p. 834.

¹⁰¹ MUSIELAK, H.J. *Zivilprozessordnung im Gerichtsverfassungsgesetz. Kommentar*. 11., neubearbeitete Auflage. Verlag Franz Vahlen München. 2014, p. 1017.

¹⁰² LÜKE, G., išnaša 79, p. 661.

traktuojamos, kaip teisės normos.¹⁰³ Kaip minėta, Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje nėra išanalizuotas kasacijos dalykas, todėl, kas yra laikoma kasacijos dalyku galima spręsti tik iš Lietuvos Aukščiausio Teismo suformuotos praktikos. Vienoje iš savo nutarčių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendė dėl standartinių sutarčių sąlygų¹⁰⁴, todėl teigtina, kad standartinės sutarčių sąlygos taip pat patenka į kasacijos dalyko sampratą.

Vokietijos teismų praktikoje nėra vienareikšmiško atsakymo dėl arbitražo teismo sprendimų patikrinimo reviziniame procese teisės.¹⁰⁵ Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas turi tik ribotą galimybę spręsti klausimus, susijusius su arbitražo procesu. Lietuvos Arbitražo įstatymo 50 str. 7 d. nustatyta, jog Lietuvos apeliacinio teismo nutartis dėl bylos sustabdymo, taip pat nutartis dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo ar atsisakymo panaikinti arbitražo teismo sprendimą gali būti skundžiama Lietuvos Aukščiausiajam Teismui civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.¹⁰⁶ To paties įstatymo 51 str. 3 d. numatyta, kad Lietuvos apeliacinio teismo nutartis dėl prašymo pripažinti ar pripažinti ir vykdyti užsienio arbitražo sprendimą gali būti skundžiama Lietuvos Aukščiausiajam Teismui per 30 dienų nuo jo priėmimo dienos. Pavyzdžiui, vienoje iš savo nutarčių Kasacinis Teismas tikrindamas apeliacinio teismo nutartį dėl arbitražo pripažinimo sprendė, kad arbitražo sprendimas akivaizdžiai prieštarauja viešajai tvarkai, todėl negali būti pripažintas ir leidžiamas vykdyti Lietuvos Respublikoje.¹⁰⁷

Taigi kasacijos dalykas nėra konkrečiai išskirtas Lietuvos civilinio proceso teisės doktrinoje ir tai yra atskleidžiama tik per Lietuvos Aukščiausio Teismo praktiką. Vokietijos ir Austrijos reviziniame procese kasacijos dalyku yra pripažįstami logikos dėsniai, empirikos taisyklės, o arbitražo teismo sprendimų patikrinimo ir užsienio teisės klausimas nėra vienareikšmiškai priskirtas prie fakto arba teisės klausimo.

2.4. Teisės pažeidimo formos

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad kasacine tvarka gali būti sprendžiamas tik žemesnės instancijos teismų nustatytų bylos faktinių aplinkybių teisinės

¹⁰³ Ten pat, p. 662.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje V. S., N. S. v. UAB „Abuva“, Nr. 3K-3-141/2006.

¹⁰⁵ LÜKE, G., išnaša 79, p. 663.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, nr. 39-961.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovė „Interperformances Inc.“ dėl Lietuvos Respublikoje Šveicarijos Konfederacijos Tičino kantono prekybos, pramonės ir amatų rūmų arbitražo teismo priimto sprendimo pripažinti ir leisti vykdyti, Nr. 3K-3-483-421/2015.

kvalifikacijos klausimas, t. y. teisės aiškinimo ir taikymo klausimas.¹⁰⁸ Teisės pažeidimas gali pasireikšti sąmoningai arba nesąmoningai klaidingu nesugebėjimu pritaikyti nustatytai faktinei situacijai tinkamos teisės normos.¹⁰⁹ Teisės normos pažeidimas yra laikomas tada, kai apeliacinės instancijos teismas, esant nustatytoms faktinėms aplinkybėms, teisės normos nepritaikė, nors tam buvo visos sąlygos, arba teisės norma buvo pritaikyta, nors tam nebuvo atitinkamų sąlygų.¹¹⁰ Pavyzdžiui, CK 6.66 str. įtvirtintos ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išskiriamos *Actio Pauliana* taikymo sąlygos. Sandoriui pripažinti negaliojančiu CK 6.66 str. pagrindu būtina nustatyti aplinkybes, patvirtinančias visų nurodytų sąlygų buvimą. Nenustačius bent vienos iš nurodytų sąlygų, nėra pagrindo sandorį pripažinti negaliojančiu.¹¹¹ Taigi *Actio Pauliana* instituto pritaikymas, nesant visoms nustatytoms sąlygoms bus traktuojamas, kaip teisės pažeidimas. Skiriamos dvi teisės taikymo pažeidimo rūšys: interpretacijos klaida, kai neteisingai interpretuojamos teisinės sąvokos, pavyzdžiui, savininkas ar valdytojas, ir klaidingas faktinės situacijos įvertinimas, pavyzdžiui, ar šalies pažeidimas padarytas dėl geros moralės (vok. *guten Sitten*) ar dėl neatsargumo (vok. *die Fährlässigkeit*).¹¹² Vienoje iš savo nutarčių Kasacinis Teismas nusprendė, jog teismo procesiniam sprendimui priimti nepakanka byloje nurodytų aplinkybių ir būtina nustatyti naujų, taip pat tinkamai ir išsamiai iširti byloje esančius įrodymus, atsižvelgiant į teisinį reglamentavimą ir Kasacinio Teismo jurisprudencijoje pateiktus išaiškinimus, todėl byla perduodama spręsti iš naujo apeliacine tvarka.¹¹³

Kitokia situacija yra nustatant procesinės teisės pažeidimus. Pirmiausia reikėtų išskirti tai, jog ne bet kokie procesinės teisės pažeidimai gali būti kasacijos dalyku. Remiantis CPK 346 str. 2 d. 1 p. toks pažeidimas turėjo daryti įtakos neteisėto sprendimo ir (ar) nutarties priėmimui. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių, kurioje buvo skundžiama nutartis atsisakyti priimti priešieškinio pareiškimą konstatavo, jog nurodomi pirmosios instancijos teismo padaryti pažeidimai nesudaro absoliučių nutarties negaliojimo pagrindų ir nepripažintini esminiais proceso teisės

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. AB „Lietuvos žemės ūkio bankas“, Nr. 3K-3-367/2003.

¹⁰⁹ SCHOCH A., „et al.“ VwGO § 137 Rn. 90-94 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://beckonline.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnjw%2f1993%2fcont%2fnjw.1993.480.1.htm&pos=0>>.

¹¹⁰ GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H., išnaša 82, p.1010.

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Damba“ v. UAB „Beltranza“, Nr. 3K-3-697-248/2015.

¹¹² GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H., išnaša 82, p. 1010.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje L. P. v. G. D., J. V., A. P. ir Z. P., Nr. 3K-3-241-611/2015.

pažeidimais, kadangi gali būti pataisyti ir atskirame procese išspręsti.¹¹⁴ Šioje byloje buvo konstatuota, kad atsisakymas priimti priešieškiniu pareiškimą, netrukdo atsakovui reikšti reikalavimus atskiroje civilinėje byloje ir juos atskirai išnagrinėti. Taigi procesiniai teisės pažeidimai turi būti esminiai, jie negali būti ištaisyti, išspręsti apeliacinės instancijos teismo. Taip pat šie pažeidimai turi turėti priežastinį ryšį tarp neteisėto sprendimo (nutarties) ir padaryto procesinės teisės pažeidimo. Kadangi šį priežastinį ryšį skirtingai nei esant materialinės teisės pažeidimui, nustatyti yra sudėtinga, priimtina nurodyti bent galimybę, jog dėl priimto teismo sprendimo galėtų būti priimtas kitoks teismo sprendimas, ypačingai nustatant kitokias faktines bylos aplinkybes.¹¹⁵ Pavyzdžiui, esant principo teisės būti išklausytam (lot. *audiatur et altera pars*) arba rungimosi principo (lot. *auditur et altera pars*) pažeidimams iš pirmo žvilgsnio būtų sunku konstatuoti, jog tokie pažeidimai turėtų įtakos kitokiam teismo sprendimo priėmimui, todėl tikslinga išskirti, jog užtenka tikimybės, kad nesant šių teismo padarytų proceso pažeidimų teismo sprendimas būtų kitoks.

Reviziniam Teismui nauji bylos pareiškimai, prašymai negalimi, tai ypačingai liečia ieškinio keitimo, priešieškiniu pateikimo aspektus, tačiau paaiškinimai, modifikacijos ankstesnių pareiškimų duomenų, kurie jau buvo įvertinti apeliacinės instancijos teisme, yra galimi.¹¹⁶ Taip pat privaloma reviziniame procese spręsti, ar faktai yra nevienodi, prieštaringi, ar nėra neleistinai remiamasi vienos ar kitos šalies argumentais arba trūksta apeliacinės instancijos teismo sprendime faktinių aplinkybių įvertinimo, faktinės aplinkybės nenuoseklios.¹¹⁷

CPK 360 str. yra numatyta, jog Kasacinis Teismas sprendimą ar nutartį visą arba iš dalies panaikina ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, jeigu yra konstatuojami absoliutūs sprendimo (ar) nutarties negaliojimo pagrindai arba nustatomi esminiai proceso teisės normų pažeidimai, kurie negali būti pašalinti apeliacinės instancijos teisme. Taigi tik išimtiniais atvejais Kasacinis Teismas panaikina ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, nes tai reikštų labai ilgą proceso trukmę, taip pat būtų neekonomiška teismų darbo atžvilgiu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog bylos grąžinimas nagrinėti iš naujo

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje 45-osios butų savininkų bendrija v. V.P., Nr. 3K-3-866/2003.

¹¹⁵ GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H., išnaša 82, p. 1013.

¹¹⁶ Vokietijos BGH NJW-RR 1990 rugsėjo 28 d. sprendimas Nr. 122-3343 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnjw-rr%2f1990%2fcont%2fnjw-rr.1990.122.1.htm&pos=1>>.

¹¹⁷ Vokietijos BGH 2000 m. birželio 28 d. sprendimas Nr. 144, 370 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fdNotI-Report%2f2000%2fcont%2fdNOTI-REPORT.2000.138.2.htm&pos=1>>.

pirmosios instancijos teismui yra *ultima ratio* proceso teisės institutas, privalantis koreliuoti su įstatymo leidėju tikslu užtikrinti tinkamą instancinės teismų sistemos funkcionavimą.¹¹⁸

Pažymėtina ir tai, jog naujasis CPK skirtingai nuo 1964 m. CPK, absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo neišskiria kaip savarankiško kasacijos pagrindo. Tačiau remiantis teismų praktika tokie proceso teisės pažeidimai yra kvalifikuojami, kaip turintys esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui. Pavyzdžiui, vienoje iš savo nutarčių, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad absoliutaus teismo procesinio sprendimo negaliojimo pagrindas pagal CPK 329 str. 2 ir 3 d. yra ir kasacijos pagrindas pagal CPK 346 str.¹¹⁹ Jeigu pirmosios instancijos teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiuju teisiu ir pareigu arba teismo sprendimą priėmė ne tas teisėjas, kuris nagrinėjo bylą (CPK 329 str. 2 ir 3 d.), priešastingumas tarp procesinės teisės pažeidimo ir priimto teismo sprendimo neteisėtumo atžvilgiu yra neabejotinai pagrįstas, taip pat, kaip ir esminė reikšmė vienodam teisės taikymui ir aiškinimui. Manytina, kad absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai pagal analogiją turėtų būti taikomi kasaciniame procese, kokie CPK struktūriškai yra įtvirtinti prie apeliacinės instancijos procesą reglamentuojančių CPK straipsnių (CPK 329 str. 2 d.). Atkreiptinas dėmesys, kad, pavyzdžiui, Vokietijos ZPO 547 str. yra išskirti absoliutūs revizijos pagrindai, kuriems egzistuojant revizijos leistinumai yra įrodytas ir nereikia atskirai nurodyti revizijos pagrindo.

Aukščiausiasis Teismas gali nagrinėti ne tik apeliacinės instancijos, bet ir pirmosios instancijos teismo sprendime ar procese padarytus pažeidimus. Austrijos teisės doktrina nurodo, jog revizijos dalyku gali būti pirmosios instancijos proceso trūkumai, kurie turėjo įtakos apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimui arba pačiam procesui.¹²⁰ Tačiau, jeigu pirmosios instancijos teismo proceso trūkumai buvo pakeisti apeliacinės instancijos teismo procese, tai tokie proceso trūkumai yra nereikšmingi ir neturėtų būti tikrinami Aukščiausiojo Teismo. Priešinga situacija, jeigu apeliaciniame procese tokie proceso teisės pažeidimai nebuvo pastebėti ir apeliacinės instancijos teismo procesui ar jo priimtam sprendimui turėjo įtakos pirmosios instancijos teismo padarytas proceso teisės pažeidimas, tai toks procesinės teisės pažeidimas gali būti tikrinamas reviziniame procese.¹²¹ Kaip jau minėta, revizijos procese faktinių aplinkybių nustatymas, kurias

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje V. R. v. E. B., Nr. 3K-3-484/2010.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje 45-osios butų savininkų bendrija v. V.P., Nr. 3K-3-866/2003.

¹²⁰ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 948.

¹²¹ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 954.

nustatė žemesnės instancijos teismai galimas tik teisėtumo, bet ne teisingumo atžvilgiu. Revizija negalima dėl neteisingo įrodymų vertinimo (ir neteisingo faktinių aplinkybių nustatymo). Pavyzdžiui, apeliacinės instancijos teismas sprendžia, ar remtis įrodymais, kurie buvo nustatyti pirmosios instancijos teismo, ar atlikti įrodymų įvertinimo pakartojimą, ir tai nėra revizijos dalykas.¹²²

Vokietijos teisės doktrinos atstovas K. Zöller pažymi, jog teisės pažeidimas yra teorinio lygio aspektas. Revizijos teismas privalo tikrinti ir tokius sprendimus, kurie apeliacinės instancijos teismo buvo teisėti ir teisingai išspręsti, tačiau šiuo klausimu yra pasikeitusi teisinė padėtis. Revizijos teismas privalo išaiškinti kiekvieną naujai išleistą įstatymą ir taip sudaryti sąlygas šiuo išaiškinimu vadovautis žemesnės instancijos teismams.¹²³ Vokietijos teisėje yra nustatyta, jog Reviziniame Teisme yra ypatingai tikrinama, ar atsakovui buvo leista susipažinti su pateiktu ieškiniu, ar buvo išnagrinėti visi ieškinio argumentai ir reikalavimai.¹²⁴ Manytina, kad tokia tendencija, nors ir neįtvirtinta Lietuvos teisiniame reglamentavime, tačiau egzistuoja ir Lietuvos Aukščiausioje Teismo praktikoje.

Apibendrinant galima teigti, jog materialinės teisės pažeidimas gali pasireikšti neteisingu faktinės situacijos kvalifikavimu, neteisingu teisinių sąvokų interpretavimu, teisės normos pritaikymu, nesant visoms nustatytoms sąlygoms ir atvirkščiai. O procesinės teisės atžvilgiu svarbu nustatyti, jog procesinės teisės pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisingo sprendimo priėmimui, tačiau skirtingai nei materialinės teisės pažeidimo atžvilgiu, užtenka konstatuoti galimybę, jog buvo padarytas procesinės teisės pažeidimas, galėjęs turėti įtakos neteisingo teismo sprendimo priėmimui. Esant procesinės teisės pažeidimui byla gražintina apeliacinės instancijos teismui, o egzistuojant absoliutiems proceso negaliojimo pagrindams, taip pat esminiam proceso teisės pažeidimui, ji yra perduodama pirmosios instancijos teismui. O esant materialinės teisės pažeidimui, jį privalo ištaisyti pats Aukščiausiasis Teismas.

2.5. Teisės klausimas, turintis esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui

CPK pagrindų analizė leidžia daryti išvadą, jog kasacija leidžiama ne teisės klausimais apskritai, o specifiniais (ypatingais) teisės klausimais, turintiems esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui. Tokią išvadą patvirtina ir atmestų kasacinių

¹²²Ten pat, p. 948.

¹²³ ZÖLLER, R., išnaša 20, p. 1258.

¹²⁴ LÜKE, G., išnaša 79, p. 663.

skundų analizė¹²⁵, iš kurios matyti, jog net 23 iš 75 atmetų kasacinių skundų, buvo atmesti tuo pagrindu, jog nebuvo padarytas toks teisės pažeidimas, kuris turėtų esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui. Kasacijos pagrindai yra suformuoti abstrakčiai, taip pat CPK nėra įtvirtinta jokių kriterijų, nurodančių, koks materialinės ar procesinės teisės klausimas galėtų turėti esminės reikšmės vienodam teisės taikymui ir aiškinimui. Kiekvienu konkrečiu atveju tai spręsti yra paties Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prerogatyva, kurią jis įgyvendina per Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegiją.

Civilinio proceso teisės doktrinoje yra nurodoma, jog teisės normų pažeidimas gali turėti esminės reikšmės, jei, pavyzdžiui, padarytas imperatyvių teisės normų pažeidimas, teisės normų, reglamentuojančių žmogaus teises, pažeidimas, Konstitucijai, tarptautinės teisės normoms prieštaraujantis teisės normos aiškinimas, pažeidimas, reiškiantis bendrųjų teisės principų pažeidimą.¹²⁶ Naujausiose savo rekomendacijose Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog patartina pagrįsti keliamos teisės problemos reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir (ar) taikymui valstybės mastu, pavyzdžiui, glaustai aptariant, ar žemesniųjų instancijų teismų pozicija keliamu klausimu yra skirtinga, kodėl teismo išaiškinimai dėl keliamų teisės problemų gali būti labai reikšmingi teismų praktikai ateityje, ar keliamos teisės problemos Lietuvos Aukščiausiame Teisme jau buvo spęstos, ar bylos aplinkybės nėra išskirtinės ir yra tinkamos precedentui kurti, ar keliamos teisės problemos yra susijusios su tarptautinių ar užsienio valstybių teisės šaltinių aiškinimu ir taikymu, kokią reikšmę kasatoriui, jo teisėms ir pareigoms turi byla ir joje sprendžiami klausimai, kaip išaiškinimai keliamais teisės klausimais galėtų būti labai reikšmingi tik kasatoriui, bet ir daugeliui kitų asmenų, jų teisinei padėčiai ar elgesiui ateityje, ar byloje yra paliečiamos socialiai jautrios ar kitos viešojo intereso sritys, ar keliamos teisės problemos yra susijusios su inovacijomis, naujovėmis (naujos technologijos, nauji visuomeninio gyvenimo iššūkiai, naujas teisinio reguliavimo instrumentas ir t.t.)¹²⁷ Taigi iš civilinio proceso teisės doktrinoje ir pateiktose rekomendacijose išskirtų pavyzdžių, nustatant teisės pažeidimą, galintį turėti esminės reikšmės, aiškiai pabrėžiama kasacijos viešojo intereso paskirtis. E. Laužiko nuomone šiandieninėmis sąlygomis Lietuvoje nėra taip paprasta ir lengva pasakyti, kad byla nėra reikšminga ir ji neturi būti nagrinėjama Kasaciniame Teisme, todėl teismų praktika yra priversta ieškoti kompromisų tarp viešų ir privačių kasacijos tikslų bei funkcijų

¹²⁵ Priedas Nr. 4.

¹²⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 325.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjai, išnaša 4, p. 7-8.

įgyvendinimo, nes netinkamas teisingumo vykdymas konkrečioje byloje taikant ir aiškinant teisę yra susijęs ir su tam tikra prasme viešojo intereso pažeidimu.¹²⁸

Austrijos teisėje nurodoma, jog teisės klausimas privalo turėti svarbią reikšmę teisės vienodinimui, saugumui ir vystymuisi. Tai, pavyzdžiui, tokie atvejai, kai toks teisės klausimas galėtų tapti pavyzdžiu teismams kituose teisminiuose ginčiuose, padėtų rasti atsakymą į klausimą, kuris iki tol yra ginčytinas ir nėra aiškaus atsakymo, taip pat jeigu teisės klausimas apima didelę grupę asmenų arba yra susijęs su užsienio valstybėmis. Politinė, istorinė ar informacinė svarba nesudaro esminės reikšmės klausimams, kurie galėtų būti nagrinėjami reviziniame procese, nes neturi jokios reikšmės teisės vienodinimui, saugumui ar vystymuisi.¹²⁹ H. W. Fasching pažymi, jog esminė reikšmė neturi būti konkrečioje byloje aiškiai pastebima, užtenka numatyti galimybę, jog šioje byloje esantis klausimas gali turėti esminės reikšmės.¹³⁰ Austrijos teisėje yra taip pat išskiriamas ypatingas revizijos leistinumai darbo ir socialinių grupių bylų kategorijoms, tai reiškia, jog šioms byloms nereikia papildomai bandyti ieškoti šių bylų ypatingos, esminės reikšmės. Taip pat nėra svarbu atsižvelgti, ar žemesnės instancijos teismai dėl šių bylų buvo prieštaringi, ar ne.¹³¹

Kaip iliustraciją, kokį atvejį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laiko turinčiu esminę reikšmę vienodam teisės taikymui ir aiškinimui, galima pateikti vieną iš nutarčių, kurioje Kasacinis Teismas pasisakė, jog buvo padaryta teisės taikymo klaida, nes nebuvo taikyta tarptautinio teisės akto – Europos Parlamento ir Tarybos dokumento Nr. 44/2001 11 str. 2 d. ir tai turi esminės reikšmės vienodam teisės taikymui.¹³² Tačiau nuspręsti, ar teisės klausimas galėtų turėti esminės reikšmės vienodam teisės taikymui ir aiškinimui yra labai sudėtinga, ir dėl to paties klausimo gali būti skirtingų nuomonių, kas nurodoma ir Austrijos teismų praktikoje.¹³³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (atrankos kolegija priėmė šį kasacinį skundą nagrinėti kasacine tvarka) nagrinėjo bylą, kurioje ieškovas prašė įpareigoti atsakovą pakeisti jo buto nekokybišką medinį langą su balkono durimis ir vitrina į sertifikuotą, kokybišką medinį langą su balkono durimis ir vitrina bei priteisti iš atsakovo išlaidas už ekspertizę bei suteiktą advokato teisinę pagalbą, taip pat namo administravimo ir aptarnavimo išlaidas. Ieškovas savo reikalavimą grindė tuo, jog iš atsakovo pirkto butą, o vėliau paaiškėjo, jog sumontuoti langai bei durys neturi atitikties

¹²⁸ LAUŽIKAS, E., išnaša 40.

¹²⁹ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 940.

¹³⁰ Ten pat.

¹³¹ Ten pat, p. 950.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Transtira“ v. Jungtinėje Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystėje įsteigtai draudimo bendrovei „AXA Insurance UK Plc“, Nr. 3K-3-432-248/2015.

¹³³ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 950.

sertifikato.¹³⁴ Iš pirmo žvilgsnio sunku įžvelgti, kuo ši byla galėtų turėti esminės reikšmės vienodam teisės taikymui ir aiškinimui. Tačiau pažymėtina, jog atrankos kolegija atlieka tik preliminarų teismo priimtų procesinių sprendimų teisėtumo įvertinimą ir nustatyti, jog klausimas turi esminės reikšmės vienodam teisės taikymui ir aiškinimui yra labai sunku, todėl turėtų būti akcentuojama numatyti galimybę, jog toks teisės pažeidimas galėtų turėti esminės reikšmės teisės taikymui ir aiškinimui.

Anot E. Laužiko nemažai ginčų yra susiję su finansinės krizės pasekmėmis (paskolos, laidavimai, iškeldinimas), su nepilnamečių bei kitų socialiai remtinų asmenų teisių apsauga. Tai reiškia, jog teismui tam tikra prasme tenka vykdyti ir socialinio teisingumo funkciją, kas gali būti traktuojama kaip viešojo intereso gynimas.¹³⁵ Taigi ir tokie ginčai, kai yra pažeidžiami tam tikros socialinės grupės interesai gali tapti kasacinio proceso nagrinėjimo dalyku.

Taigi esminės reikšmės nustatymas yra dinaminis ir platus aspektas, todėl negali būti nubrėžiami jokie konkretūs kriterijai, siekiant įrodyti, jog egzistuojantis teisės pažeidimas turėtų esminės reikšmės vienodam teisės taikymui ir aiškinimui.

2.6. Priežastinis ryšys tarp padaryto teisės pažeidimo ir priimto teismo sprendimo

Materialinės ar proceso teisės normų pažeidimas turi būti ne bet koks, o atitikti dvi sąlygas: turi turėti esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, ir galėjo turėti įtakos neteisėtam sprendimui priimti (CPK 346 str. 2 d. 1 p.). Kai kurie Lietuvos civilinio proceso teisės doktrinos autoriai nurodo, jog šio pagrindo egzistavimas konstatuojamas tik tada, kai atitinka abi nurodytas sąlygas, nes taikant šį kasacijos pagrindą kiekviena iš jų yra būtina (lot. *conditio sine qua non*).¹³⁶ K. H. Schwab taip pat akcentuoja būtino priežastinio ryšio konstatavimą tarp teisės pažeidimo ir priimto apeliacinės instancijos teismo sprendimo. Tai reiškia, jog padarytas teisės pažeidimas turi būti nulemtas priimto neteisingo teismo sprendimo, be kurio teismo sprendimas būtų kitoks. Jeigu padarytas toks materialinės teisės pažeidimas, kuris neturėjo įtakos teisingo sprendimo priėmimui, toks teisės pažeidimas negali būti ginčijamas revizijos procese. Teisingas teisės normos pritaikymas, turėtų lemti kitokio teismo sprendimo priėmimą.¹³⁷ Kaip jau minėta, skirtinga situacija yra dėl proceso teisės pažeidimo, nes esant proceso teisės pažeidimui nustatyti, jog dėl padaryto teisės pažeidimo teismo priimtas sprendimas

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje D. C. v. UAB „Sklypas“, Nr. 3K-3-499/2009.

¹³⁵ LAUŽIKAS, E. išnaša 40.

¹³⁶ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V., išnaša 3, p. 218.

¹³⁷ GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H., išnaša 82, p. 1013.

būtų kitoks iš pirmo žvilgsnio praktiškai neįmanoma, todėl priimtina nurodyti bent galimybę, jog dėl priimto teismo sprendimo būtų priimtas kitoks teismo sprendimas, ypatingai nustatant kitokias faktines bylos aplinkybes.¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtose rekomendacijose taip pat nurodoma, jog asmenys, paduodantys kasacinius skundus greta suformuotos teisės aiškinimo ir (ar) taikymo problemos, turėtų nurodyti, kodėl kasatoriaus siūlomas teisės aiškinimas ir (ar) taikymas galėjo nulemti kitokį bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme rezultatą.¹³⁹

Taigi siekiant, jog kasacinis skundas būtų nagrinėjamas Lietuvos Aukščiausiame Teisme pagal CPK 346 str. 2 d. 1 p. nurodytą pagrindą būtina, pirma, teisingai atskirti fakto ir teisės klausimus, antra, nurodyti materialinės ar procesinės teisės pažeidimą, kuris turėtų esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, trečia, nurodyti priežastingumą tarp priimto teismo sprendimo ir padaryto teisės pažeidimo. Remiantis civilinio proceso doktrina nekonstatavus priežastinio ryšio tarp teisės pažeidimo ir priimto teismo sprendimo, nepaisant jo aktualumo vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, toks teisės pažeidimas nėra pakankamas kasacijos pagrindas ir atvirkščiai, net jei kasaciniame skunde remiamasi teisės pažeidimu, turėjusiu įtakos priimant teismo sprendimą, tačiau iškeltas teisės klausimas neturėtų esminės reikšmės vienodam teisės taikymui ir aiškinimui, tai nebūtų tinkamas kasacijos pagrindas. Tačiau tikėtina, kad Kasacinio Teismo praktikoje visų sąlygų egzistavimas yra daugiau teorinis dalykas, o praktikoje užtenka ir vienos iš šių sąlygų buvimo.

¹³⁸ GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H., išnaša 82, p. 1013.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjai, išnaša 4, p. 7.

3. FAKTO IR TEISĖS ATRIBOJIMAS TEISMŲ PRAKTIKOJE

3.1. Bendrieji aspektai

Prieš tai esančiame skyriuje buvo išanalizuotas fakto ir teisės klausimų atribojimas daugiau teoriniu, o šiame skyriuje bus bandoma išanalizuoti šių klausimų atribojimą plačiau praktiniu aspektu. Pagrindinis šaltinis, iš kurio galima daryti išvadas apie fakto ir teisės klausimų atribojimą, yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika. Naujausiose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo rekomendacijose asmenims, paduodantiems kasacinį skundą civilinėje byloje, tik deklaratyviai nurodyta, jog kasaciniame skunde neturėtų būti kvestionuojamos teismų nustatytos faktinės aplinkybės¹⁴⁰, tačiau nėra jokių detalių paaiškinimų, kaip šie klausimai turėtų būti atribojami praktiškai.

Kasacinis Teismas nagrinėdamas tik teisės ir nenagrinėdamas fakto klausimų pirmiausia turi nusistatyti, kurios instancijos teismo nustatytais faktinėmis bylos aplinkybėmis bus vadovujamasi sprendžiant tik teisinę bylos pusę, kadangi faktinės bylos aplinkybės gali nustatyti tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai. Apeliacinės instancijos teismas yra aukštesnės negu pirmosios instancijos teismas, todėl manytina, jog daugiausia atvejų Kasacinis Teismas vadovaujasi šio teismo nustatytais faktinėmis aplinkybėmis. Tais atvejais, kai bylą nagrinėję žemesnės instancijų teismai nustatė tokias pačias faktines aplinkybes, tačiau nevienodai jas kvalifikavo dėl skirtingo ginčo santykiui taikytinų teisės normų turinio aiškinimo ir tai lėmė nevienodų sprendimų priėmimą, Kasacinis Teismas pasisako, kaip turėjo būti aiškinamos ir taikomos teisės normos nustatytais aplinkybėmis.¹⁴¹ Tai reiškia, jog jeigu pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytos faktinės aplinkybės skiriasi, Kasacinis Teismas, tikrindamas apskųsto teismo sprendimo teisėtumą, turi teisę rinktis, kurios instancijos teismo nustatytais aplinkybėmis remtis.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių yra pažymėjęs, kad abstrahuotas ir atribotas ar atskirtas nuo fakto klausimų bylos nagrinėjimas Kasaciniame Teisme yra neįmanomas, nes teisė gali būti taikoma tik konkrečių faktinių aplinkybių kontekste. Dėl to Kasacinis Teismas žemesnės instancijų teismų procesinius sprendimus fakto klausimų aspektu analizuoja tiek, kiek reikia nustatyti, ar teismas teisingai taikė materialiosios teisės normas, taip pat įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą civiliniame

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjai, išnaša 4, p. 6.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje JAV įmonė Autodesk Inc. v. UAB „Arginta“, Nr. 3K-3-422/2006.

procesu reglamentuojančias proceso teisės normas.¹⁴² Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tikrindamas teismų sprendimus teisės taikymo aspektu, analizuoja ir faktines bylos aplinkybes, tačiau tik tiek, kiek reikia nustatyti, ar buvo teisingai pritaikytos materialinės teisės normos. Tačiau Kasacinis Teismas negali nustatyti naujų faktinių aplinkybių, kurių nustatymas yra žemesnės instancijos teismų prerogatyva. Manytina, kad Kasacinis Teismas faktines aplinkybes turėtų analizuoti tik išimtiniais atvejais, kai nebūtų įmanoma kitu būdu teisingai įvertinti, ar teisingai buvo pritaikyta teisės norma. Priešingu atveju, tai reikštų kasacijos paskirties pažeidimą ir sukurtų teisinį neaiškumą asmenims, kurie ateityje siektų savo teises ginti kasacine tvarka.

Tačiau neretai pasitaiko atveju, kai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas iš esmės nagrinėja ne tik teisinę, bet ir faktinę bylos pusę. Pavyzdžiui, vienoje iš savo nutarčių, kurioje kilo ginčas dėl palikimo priėmimo fakto nustatymo, Kasacinis Teismas konstatavo, kad priimdamas palikimą įpėdinis savo valią išreiškė konkludentiniais veiksmais, kurie akivaizdžiai rodo, kad įpėdinis palikimą priėmė bei išreiškė savo valią tapti palikėjo turto savininku.¹⁴³ Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar kartą įvertino byloje esančias faktines bylos aplinkybes: įpėdinis po atsakovės motinos mirties toliau gyveno jai priklausančiame bute, juo naudojosi, tvarkė bendrą buitį, kartu valgė, pagal galimybes prisidėdavo mokant mokesčius. Taip pat Kasacinis Teismas atkreipė dėmesį, kad byloje nėra duomenų, jog įpėdinis notarine tvarka, raštu būtų pateikęs palikimo atsisakymą. Taigi šioje byloje buvo nagrinėjama faktinė bylos pusė, nors ankstesnėje praktikoje pats Aukščiausiasis Teismas buvo konstatavęs, jog palikimo priėmimas yra fakto klausimas.¹⁴⁴

Vokietijos Aukščiausiasis Teismas yra saistomas faktinių bylos aplinkybių nustatytų apeliaciniame procese ir negali vertinti, ar teiginys teisingas ar klaidingas (Vokietijos ZPO 559 str.). Tačiau Vokietijos ZPO 559 str. 1 d. yra įtvirtinta Aukščiausiojo Teismo teisė tam tikrais atvejais siekiant proceso ekonomiškumo, nustatyti reikšmingas faktines bylos aplinkybes, kurios atsirado tik prasidėjus reviziniam procesui arba po paskutiniojo žodinio proceso apeliacinės instancijos teisme, tačiau tik esant vienos iš šalių iniciatyvai ir kurie nepažeistų esminių priešingos šalies interesų. Vokietijos teismų praktikoje pasisakyta, jog Revizijos Teismo paskirtis nagrinėti tik teisės, o ne fakto klausimus, gali būti pateisinama, kai tai sukeltų papildomai darbo kitiems teismams,

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. T. įmonė „Hegvita“ v. UAB „Scania Lietuva“, Nr. 3K-3-479/2010.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje G. R. v. A. Č., Nr. 3K-3-687-690/2015.

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. P. G., Nr. 3K-3-361/2008.

tačiau bet koku atveju turi būti apsaugoti kitos šalies interesai, pavyzdžiui, kai ieškinio senaties klausimas jau buvo iškeltas pirmosios instancijos teisme ir dėl jo nėra ginčo, tai šis klausimas gali būti nagrinėjamas reviziniame procese.¹⁴⁵

Dėl kai kurių Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pripažintų faktų klausimų nekyla abejonių ir jie nėra problemiški. Todėl toliau bus koncentruojamasi tik tais klausimais, kurie yra daugiausiai išryškinti, akcentuoti Kasacinio Teismo praktikoje, ir kurių priskyrimas fakto arba teisės klausimams yra prieštaringas, keliantis diskusijų tiek revizijos, tiek kasacijos procesuose.

3.2. Sąžiningumo principo klausimas

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pirmą kartą sąžiningumo principą priskyrė fakto klausimams dar 1999 m. priimtoje nutartyje¹⁴⁶ ir tokia praktika yra išlikusi iki šių dienų.¹⁴⁷ Šią Kasacinio Teismo suformuotą praktiką dėl sąžiningumo principo priskyrimo fakto klausimams nebūtų galima vienareikšmiškai laikyti teisinga.

Visų pirma, reikėtų atsižvelgti į sąžiningumo principo turinį, kuris yra nustatomas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Objektyviuoju požiūriu sąžiningumas suprantamas, kaip žmogaus elgesys, atitinkantis protingumo ir teisingumo principų reikalavimus, t. y. rūpestingas ir atidus elgesys. O subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, atsižvelgiant į asmens amžių, išsimokslinimą, patirtį, faktines bylos aplinkybes.¹⁴⁸ Siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, būtina taikyti abu šiuos kriterijus. Sąžiningumas konkrečioje situacijoje yra fakto klausimas, tačiau reikalavimai jo turiniui gali skirtis, priklausomai nuo to, kokie sandoriai sudaromi ir kokioje situacijoje asmenys veikia. Tokiu atveju turi būti nustatinėjami faktai, patvirtinantys skolininko nesąžiningumą, kurį būtina įrodyti ne galimomis prielaidomis, o konkrečiais faktais.¹⁴⁹ Šioje byloje pirmosios instancijos teismas, nustatęs faktines aplinkybes, atsižvelgęs į pateiktas turto vertintojų ataskaitas ir į

¹⁴⁵ Vokietijos BGH NJW 1990 m. vasario 9 d. sprendimas Nr. V ZR 149/88 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1990-02-09/V-ZR-149_88>.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje P. R. v. Panevėžio miesto valdyba, J. M., P. G., „et al“, Nr. 3K-3-384/1999. (klausimas, ar asmuo konkrečiu atveju yra sąžiningas ar nesąžiningas įgijėjas, yra fakto klausimas ir teisingai atsakyti į jį galima tik išsiaiškinus visas turto perleidimo aplinkybes);

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Aristavos ūkis“ v. J. V. I., E. V., Nr. 3K-3-689-695/2015. (sąžiningumas konkrečioje situacijoje yra fakto klausimas; teisės klausimas – ar teisingai aiškinami sąžiningumo kriterijai atitinkamuose teisiniuose santykiuose).

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 3K-3-485/2010.

¹⁴⁹ Ten pat.

tai, kad jomis rėmėsi atsakovas perimdamas turtą, įvertino, jog turtas nebuvo parduotas nepagrįstai pigiai ir todėl negalima konstatuoti, jog sandorio šalys buvo nesąžiningos.¹⁵⁰ Apeliacinės instancijos teismas pasisakė, jog sandorį sudarę asmenys laikomi nesąžiningais tik tada, kai yra pagrindas konstatuoti, jog jie žinojo ar turėjo žinoti, kad sudarydami sandorį pažeis skolininko kreditoriaus teises. „Žinojimas“ suprantamas kaip asmens turėjimas tam tikrų duomenų, o „turėjimas žinoti“ aiškinamas kaip asmens pareiga veikti aktyviai, nustatyta pareiga pasidomėti, todėl nepagrįstas neveikimas vertinamas kaip nesąžiningas elgesys.¹⁵¹ Šioje byloje tiek pirmosios instancijos, tiek apeliacinės instancijos, o taip pat ir Kasacinis Teismas teisiškai vertino šalies elgesį, pagal nustatytas faktines bylos aplinkybes: trečiojo asmens ir atsakovo sudarytą pirkimo – pardavimo sutartį, ieškovei prieš tai iškeltą bankroto bylą. Ar asmuo, sudarydamas pirkimo – pardavimo sandorį su trečiuoju asmeniu buvo sąžiningas yra teisinis įvertinimas, kuris turėtų būti priskiriamas teisės klausimams.

Kitas argumentas, pagrindžiantis sąžiningumo priskyrimą teisės klausimams yra tai, kad sąžiningumo principas patektų į CPK 346 str. 2 d. 1 d. ir CPK 350 str. 1 str., kaip kasacijos dalyko, sampratą.¹⁵² Taip pat negalima paneigti ypatingos šio principo svarbos. Sąžiningumo principas yra kilęs iš Konstitucijos ir jo taikymas yra neišvengiamas visuose teisminiuose procesuose: teismas, priimdamas sprendimą byloje, visuomet turi vadovautis įstatymais, *inter alia*, iš Konstitucijos kylančiais teisingumo, protingumo, proporcingumo, sąžiningumo principais. Sąžiningumo principas CK atskiruose straipsniuose yra paminėtas net daugiau kaip 170 kartų. Taip pat sąžiningumo principas taikomas ne tik prievoliniuose, bet ir iki sutartiniuose, po sutartiniuose teisiniuose santykiuose (CK 6.196 str.). Ypatingą sąžiningumo principo svarbą yra nurodęs ir vienas iš žymiausių XX a. teisininkų H. L. A. Hart, kuris yra pasakęs, jog teisės principai turi šiuos elementus: 1) jie yra platūs, abstraktus pobūdžio standartai; 2) nurodo tam tikrą tikslą, siekį, vertybę; 3) principams nebūdingas sprendžiamasis pobūdis.¹⁵³ Teisės principai yra vieni pamatinių, esminių teisės sistemos elementų ir jie įtvirtina ne atskirų asmenų, o visų žmonių siekius.

Svarbu pažymėti tai, jog sąžiningumo klausimas yra priskiriamas prie teisės klausimų ir nagrinėjamas Aukščiausiame Teisme tiek Vokietijoje, tiek Austrijoje. Vokietijos teisėje sąžiningumas yra priskiriamas prie teisės klausimų, Revizijos Teismas gali patikrinti, ar apeliacinės instancijos teismo argumentus dėl sąžiningumo galima

¹⁵⁰ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2009 m. spalio 7 d. sprendimas civilinėje byloje AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2-580-390/2009.

¹⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 25 d. sprendimas civilinės bylos AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2A-364/2010.

¹⁵² Žr. plačiau šio magistrinio 2.3. darbo dalį.

¹⁵³ HART, H. L. A./ Vertė KŪRIS, E. *Teisės samprata*. Vilnius: Pradai, 1997, p. 400–401.

pateisinti.¹⁵⁴ Vokiečių profesorius H. Henkė šiems klausimams daro išimtį ir priskiria juos teisės klausimams, nes tokių aplinkybių kvalifikavimas daro lemiamą reikšmę teismo sprendimams.¹⁵⁵ Austrijos teisėje yra nustatyta, jog asmens elgesio įvertinimas sąžiningu pagal nustatytas tam tikras faktines aplinkybes, yra teisės, o ne fakto klausimas. Bylos aplinkybes kiekvienu atveju įvertinti, kaip atitikimą sąžiningumo principui, yra teisės klausimas.¹⁵⁶

Taigi sąžiningumą suvokiant, kaip objektyvaus ir subjektyvaus elementų sintezę, teismams kyla pareiga kiekvienu konkrečiu atveju aiškintis „ar šalys žinojo, ar galėjo žinoti“, kad daromas veiksmas neteisėtas, tai reiškia, kad kiekvienu atveju reikia interpretuoti sąžiningumą, kitaip tariant atlikti teisinį įvertinimą. Akivaizdu, kad sąžiningumo, kaip teisės principo, turinio teorinis pagrindimas ir šio principo taikymas praktikoje yra ypatingai aktualus uždavinys, kuris turėtų būti priskirtas teisės klausimams ir sprendžiamas kasacine tvarka.

3.3. Sutarčių aiškinimo klausimas

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, jog konkrečios sutarties aiškinimas yra fakto, o ne teisės klausimas. Tačiau klausimas, ar teismas teisingai taikė sutarties aiškinimo taisykles ir principus, laikytinas teisės klausimu.¹⁵⁷ Kasacinis Teismas nustatė, kad tiek rašytinės sutarties tekstas, tiek kiti byloje esantys įrodymai, taip pat šalių konkludentiniai veiksmai patvirtina tarp šalių buvus nuomos, o ne panaudos santykius, esant tokioms teismų nustatytoms aplinkybėms, teisėjų kolegija pripažįsta, kad teismai teisingai aiškino ir taikė sutarčių aiškinimo taisykles ir pagrįstai ginčo šalių santykius kvalifikavo kaip nuomos santykius.¹⁵⁸ Teismui yra būtina išsiaiškinti negyvenamųjų patalpų nuomos ir subnuomos sutarčių turinį, kuris Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstamas fakto klausimu.¹⁵⁹ Kaip matyti iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos, konkrečios sutarties aiškinimas yra fakto klausimas, kurio Kasacinis Teismas nenagrinėja, o taisyklių, reglamentuojančių sutarties aiškinimą, taikymas yra nagrinėtinas kasacine tvarka.

¹⁵⁴ LÜKE, G., išnaša 79, p.661

¹⁵⁵ STEIN, J., išnaša 62, p. 210.

¹⁵⁶ FASCHING, H. W., išnaša 62, p. 488.

¹⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1998 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinio socialinio draudimo valdybos Visagino miesto skyrius v. UAB „Rina“, Nr. 3K-21/1998.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vigrima“ v. UAB „Blendžiava“, Nr. 3K-3-179/2004.

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Alksnynė“ v. bendra Lietuvos – Vokietijos įmonė UAB „Holvita“, Nr. 3K-3-451/2001.

Visų pirma tikslinga būtų išsiaiškinti sutarties aiškinimo teorinę dalį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar galiojant 1964 m. CK, pirmą kartą suformavo nuostatą, jog civilinės teisės tradicija grindžiamų valstybių civilinė teisė pripažįsta subjektyvaus sutarties aiškinimo teoriją. Šios teorijos esmę sudaro tai, kad sutartis, kaip šalių valią išreiškiantis susitarimas, turi būti aiškinama atsižvelgiant į tikruosius šalių ketinimus, į tikrąją jų valią, o ne tik į rašytinės sutarties gramatinį tekstą. Todėl nustatant, kokią sutartį sudarė šalys ir tos sutarties turinį, lemiamą reikšmę dera teikti tikriesiems šalių ketinimams.¹⁶⁰ Įsigaliojus naujam CK tokia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija nepakito ir Kasacinis Teismas pasisakė, kad sprendamas dėl konkrečios sutarties reikšmės, teismas neturi remtis vien pažodiniu sutarties tekstu, bet turi aiškintis ir nagrinėti tikruosius šalių ketinimus, sutarties esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes, taip pat šalių elgesį po sutarties sudarymo ir kt. (CK 6.193 straipsnis).¹⁶¹ Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išskiria tikruosius šalių ketinimus, jų valią, kaip pagrindinius kriterijus aiškinant sutartis. Kasacinio Teismo praktikoje yra nurodyta, jog šalių tikrųjų ketinimų nustatymas yra fakto klausimas, nes juos galima nustatyti tik tiriant faktines bylos aplinkybes bei vertinant byloje surinktus įrodymus, t. y. nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose.¹⁶²

Vokietijos teisė šalių valios pareiškimą ir šalių tikruosius ketinimus priskiria prie klausimų, kurie turi tiek faktinių, tiek teisinių elementų ir kurie negali būti atskiriami vienas nuo kito. Tačiau pažymint, jog Revizijos Teismas, priešingai nei apeliacinės instancijos teismas, gali tikrinti tik teisės klausimus, ir pabrėžiant, jog revizijos funkcija yra vienodos teismų praktikos formavimas ir kurio išaiškinimais vadovaujasi žemesnės instancijos teismai, revizija galima dėl šalių valios pareiškimo ir tikrųjų ketinimų, tikrinant, ar apeliacinės instancijos teismo šie klausimai buvo aiškiai išnagrinėti, ar priimtas išaiškinimas yra galimas pagal logikos ir jau suformuotas aiškinimo taisykles, ar nėra prieštaravimų tarp teisinių nuostatų, ir ar tai buvo tinkamai įvertinta.¹⁶³ Kitaip tariant Vokietijos teisė pripažįsta šalių valios pareiškimą ir šalių tikruosius ketinimus galimus tikrinti Revizijos Teisme tik pagal proceso teisės taisykles. Austrijos teisėje tikrieji šalių ketinimai, šalių pareikšta valia, yra priskiriami fakto klausimams ir gali būti nustatomi tik

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1998 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *Visagino miesto valstybinio socialinio draudimo skyrius v. UAB „Rina“*, Nr. 3K-21/1998.

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje *E. G. v. R. G.*, bylos Nr. 3K-3-243/2008.

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje *JAV įmonė Anheuser-Busch Incorporated v. Čekijos įmonė Budejovický Budvar, N. P.*, „et al.“, Nr. 3K-3-554/2000.

¹⁶³ LÜKE, G., išnaša 79, p.662

remiantis faktinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, psichinė asmens būklė išreiškiant valią sudaryti sutartį, asmens gebėjimas sudaryti testamentą arba sandorį. Tuo tarpu sutarčių, kitų įvairių susitarimų aiškinimas pagal objektyvius kriterijus yra teisės klausimas.¹⁶⁴ Lenkijos teisėje iš teismų praktikos ir teisės literatūroje vyraujančios nuomonės matyti, kad sutarties šalių ketinimų nustatymas yra faktinių aplinkybių vertinimas ir kasacine tvarka negali būti skundžiamas.¹⁶⁵

Apie fakto ir teisės atribojimą sutarčių aiškinimo kontekste yra pasisakyta ir Europos Teisingumo Teisme. Vienoje iš išvadų dėl Europos Teisingumo Teisme nagrinėjamos bylos yra nurodyta, jog sutarties nuostata nėra teisės šaltinis, kaip teisės norma ir tokiu atveju sutarties nuostata neapima „teisė“ sąvokos, numatytos SESV 256 str. ir Teisingumo Teismo statuto 58 str., todėl sutarties nuostatos aiškinimas negali būti laikomas teisės klausimu.¹⁶⁶

Taigi sutarčių aiškinimo klausimas, kaip kasacijos dalykas, Lietuvoje, Vokietijoje bei Austrijoje gali būti nagrinėjamas Aukščiausiųjų Teismų tik dėl procesinių teisės pažeidimų.

3.4. Kaltės, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, klausimas

Lietuvos teisės doktrinoje kaltė priskiriama prie mišrių klausimų, t. y. ir fakto, ir teisės, klausimų, tarp kurių neįmanoma nustatyti griežtos takoskyros. Kaip iš tikrųjų elgėsi asmuo yra fakto klausimas, tačiau kokie elgesio standartai galioja ir kokio elgesio remiantis šiais standartais reikalauta iš atsakovo – teisės klausimas.¹⁶⁷ Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienareikšmiškai kaltę priskyrė fakto klausimams dar 2003 m.¹⁶⁸ Šioje nutartyje Kasacinis Teismas nustatė, kad kaltės klausimas yra fakto klausimai, todėl tokio pobūdžio argumentai negali būti kasacijos pagrindas. Civilinėje teisėje nėra svarbus žalą, padariusio asmens veiksmų vidinis vertinimas, asmens požiūris į savo veiksmus, į jų pasekmes bei asmens elgesio visuomeninis įvertinimas.¹⁶⁹ Į pirmą eilę iškeliamas žalą padariusio asmens faktinio elgesio ir tam tikro elgesio standarto santykis. Asmuo

¹⁶⁴ FASCHING, H. W., išnaša 56, p. 955.

¹⁶⁵ SZPUNAR, M. išvada pateikta 2015 m. kovo 5 d. byloje *ANKO AE prieš Europos Komisiją* Nr. C-78/14 P [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 17 d.] Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd04efa07ca4d34b73a63c91179d5a191f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPbx50?doclang=LT&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=162697&occ=first&dir=&cid=252965>.

¹⁶⁶ Ten pat.

¹⁶⁷ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V., išnaša 3, p. 322.

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje *V. G. individuali įmone v. M. K.*, bylos Nr. 3K-3-63/2003.

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. birželio 16 d. teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, aprobavimo apžvalga. Teismų praktikos biuletenis Nr. 13.

pripažįstamas kaltu dėl žalos padarymo, jeigu jo elgesys neatitinka įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytų veikimo tam tikroje situacijoje standartų, nes jis nesugebėjo elgtis taip, kaip turėjo pasielgti protingas žmogus.¹⁷⁰

Revizinio proceso valstybių praktikoje kaltės klausimas nėra vienareikšmiškai priskiriamas prie teisės klausimų. Austrijos teisėje teigiama, kad asmens elgesys ir jo tam tikros asmeninės savybės, tam tikrų aplinkybių žinojimas ar nežinojimas gali būti atskleistas tik objektyvių aplinkybių pagalba ir tai yra laikoma fakto klausimu. Tačiau ar tokį elgesį, kuris nustatomas išanalizavus faktines aplinkybes, galima priskirti prie kaltės, neatsargumo ar prie asmens nekaltumo turi būti nustatoma teisiškai. Nukentėjusiojo asmens kaltės nustatymas taip pat yra teisės klausimas.¹⁷¹ Vokietijos teisėje nurodoma, jog asmens elgesio įvertinimas kaip paprastas ar didelis neatsargumas yra fakto klausimas, kuris negali būti sprendžiamas revizijos procese. Vokietijos Aukščiausiasis Teismas yra nustatęs aiškius kriterijus, kurių pagalba yra nustatomas asmens didelis neatsargumas. Tokių „rėmų“ laikymasis yra žemesnės instancijos teismų pareiga.¹⁷² Tačiau vertinti paties nukentėjusiojo kaltę, Revizijos Teismas gali tik tais atvejais, kol pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nėra nustatę paties nukentėjusios kaltės. Jei žemesniųjų instancijų teismai yra nustatę paties nukentėjusiojo kaltę, tai revizijos teismas gali tik pasisakyti dėl žalos. Taip pat, jeigu apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas paties nukentėjusiojo kaltę, netinkamai interpretavo nukentėjusiojo kaltės sąvoką, Revizijos Teismas, esant visiems reikalingiems įrodymams, gali pats įvertinti paties nukentėjusio kaltę.¹⁷³

Taigi, nors Lietuvos civilinio proceso teisės doktrina kaltę, kaip civilinės atsakomybės sąlygą, priskiria klausimams, turintiems tiek fakto, tiek teisės elementų, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienareikšmiškai kaltę pripažįsta fakto klausimu. Austrijos ir Vokietijos teisėje yra skirtinga situacija dėl kaltės, kaip revizijos dalyko, pripažinimo. Austrijos teisė nurodo, jog kaltę galima nustatyti tik faktinėmis aplinkybėmis, tačiau tų faktinių aplinkybių įvertinimas, yra teisės klausimas. Tuo tarpu Vokietijos teisėje yra priešingai ir kaltė, taip pat, kaip ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, yra laikoma fakto klausimu, tačiau Vokietijos Aukščiausiasis Teismas gali pasisakyti dėl paties nukentėjusiojo kaltės, jeigu to nepadarė žemesnės instancijos teismai arba nukentėjusiojo asmens kaltė buvo netinkamai interpretuota.

¹⁷⁰ Ten pat.

¹⁷¹ FASCHING, H. W., išnaša 62, p. 488.

¹⁷² Vokietijos BGHZ 1992 m. liepos 8 d. sprendimas Nr. 119, 147 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.] Prieiga per internetą: < https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1992-07-08/IV-ZR-223_91>.

¹⁷³ STEIN, J., et al. *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Tübingen, 1977, p. 209.

3.5. Žalos dydžio klausimas

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, jog žalos dydis yra fakto klausimas, susijęs su bylą nagrinėjamų teismų nustatytų faktinių aplinkybių vertinimu.¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių yra nurodęs, jog žemesnės instancijos teismai atsižvelgė į teismų praktikoje nustatytus reikšmingus neturtinės žalos nustatymo kriterijus ir tinkamai juos vertino, pagrįstai atsižvelgė į žalą padariusio asmens veiklos pobūdį. Kiekvienu atveju asmenys patyrė individualius išgyvenimus ir praradimus, kuriuos įrodinėjo skirtingomis priemonėmis ir grindė atskiromis faktinėmis aplinkybėmis, todėl kitose bylose, atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno ginčo aplinkybes, teismo nustatytas priteistino žalos atlyginimo dydis nelaikytinas (ir nėra prilyginamas) Kasacinio Teismo formuojamomis bendrosiomis teisės taikymo ir aiškinimo taisyklėmis, privalomomis ir teismų taikytinomis kitose panašiose bylose.¹⁷⁵ Ypač atsižvelgiant į tai, kad, kaip jau buvo nurodyta šioje nutartyje, neturtinė žala patiriama individualiai, todėl kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio klausimas teismo gali būti sprendžiamas tik konkrečioje byloje įvertinus svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes, patirtus neigiamus išgyvenimus, sukrėtimus ar kitus nepatogumus, kuriuos sukėlė kito asmens neteisėti veiksmai.¹⁷⁶ Teisėjas negali savavališkai nustatyti neturtinės žalos dydžio, kompensacija turi būti proporcinga dėl įvykio atsiradusiai žalai, tai reiškia, jog turi būti įvertintos visos reikšmingos aplinkybės, ypač, žalos rūšis ir trukmė, taip pat neturi būti pažeisti teisės principai, logikos dėsniai ir empirikos taisyklės.¹⁷⁷ Taigi įvertinti neturtinės žalos dydį žemesnės instancijos teismai turi kiekvienu atveju individualiai, o Lietuvos Aukščiausiasis Teismas gali tik atsižvelgti, ar nustatant žalos dydį buvo atsižvelgta į visas reikšmingas faktines bylos aplinkybes.

Tokia pati pozicija dėl žalos dydžio, kaip nagrinėtino Aukščiausiajame Teisme, yra nustatyta ir reviziniame procese. Pavyzdžiui, Vokietijoje Revizijos Teismas dėl neturtinės žalos atlyginimo gali įvertinti tik tai, ar apeliacinės instancijos teismas įvertino visus reikiamus kriterijus jai nustatyti. Tačiau revizinis skundas negali būti paduotas dėl neturtinės žalos dydžio apskaičiavimo.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi UAB „Lostiras“ v. F.F., V. R., Nr. 3K-3-111/2014.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų nutartis. 2014 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. viešoji įstaiga Respublikinė Panevėžio ligoninė, Nr. 3K-3-288/2014.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų nutartis. 2014 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. viešoji įstaiga Respublikinė Panevėžio ligoninė, Nr. 3K-3-288/2014.

¹⁷⁷ Vokietijos BGH 1976 m. birželio 8 d. sprendimas Nr. VI ZR 216/74 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 16 d.] Prieiga per internetą: <<http://openjur.de/u/390242.html>>.

¹⁷⁸ STEIN, J., išnaša 62, p. 209.

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas turi ribotą teisę spręsti klausimus dėl žalos ir negali pasisakyti dėl žalos dydžio, nes tai yra žemesnės instancijos teisėjų diskrecija.

3.6. Įrodymų tyrimo ir vertinimo klausimas

Įrodymų turinio vertinimas yra fakto klausimas, todėl teisėjų kolegija pasisako tik dėl to, ar nebuvo pažeistos įrodymų vertinimo taisyklės.¹⁷⁹ Kasatorių argumentas dėl to, jog žemesnės instancijos teismai pažeidė įrodymų tyrimo ir vertinimo taisykles yra vienas dažniausiai kasaciniuose skunduose nurodomų argumentų. Tai matyti iš atliktos atmestų kasacinių skundų analizės¹⁸⁰, iš kurių kasatoriai net 24 kasaciniuose skunduose pateikė šį argumentą, kaip ginčytiną kasaciniame procese. Tokią tendenciją galima pagrįsti tuo, jog po kasatorių ginčijamų faktinių aplinkybių tyrimo ir vertinimo taisyklių pažeidimu iš tikrųjų slepiasi siekis sau palankaus teismo sprendimo iš naujo nustatant faktines bylos aplinkybes. Tai aiškiai yra pažymėjęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris nurodė, jog tai, kad nebuvo priimtas atsakovui palankus sprendimas, nėra pagrindas pripažinti įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimą;¹⁸¹ kasatorius iš esmės ginčija teismo nustatytas faktines aplinkybes, kurių pagrindu teismas netenkino kasatoriaus reikalavimo žemės sklypą ir butą pripažinti jo asmenine nuosavybe.¹⁸² Taip pat Kasacinis Teismas savo praktikoje yra akcentavęs, jog reikalavimas vertinti įrodymus, vadovaujantis vidiniu įsitikinimu, yra teismo nepriklausomumo išraiška, nes nurodymai teismui, kaip vertinti vieną ar kitą įrodymą, neleistini. Dėl to atvejai, kai šalies nurodytos aplinkybės, argumentai nepripažįstami įrodytais, savaime neleidžia daryti išvados, jog bylos nagrinėjimo metu teisme padaryta CPK 176, 185 str. pažeidimų.¹⁸³ Asmenys, siekiantys savo pažeistas teises nagrinėti kasacine tvarka, neturėtų teikti nepagrįstus kasacinius skundus, siekdami iš naujo nustatyti faktines bylos aplinkybes ir taip ginčydamai žemesnės instancijos teismų atliktą įrodymų tyrimą ir vertinimą.

Kai kurie Lietuvos teisės doktrinos atstovai nurodo, jog Kasacinio Teismo pateikiamas savarankiškas įrodymų įvertinimas negali būti tapatinamas su faktinių aplinkybių tyrimu.¹⁸⁴ Tokios nuostatos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris

¹⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje J. K. v. M. K., Nr. 3K-3-545/2012.

¹⁸⁰ Priedas Nr. 4.

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Maritina“ v. UAB „Baltijos autocentras“, Nr. 3K-3-100/2011.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje I. K. v. I. K., Nr. 3K-3-628-219/2015.

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. V. J. v. V. J., Nr. 3K-3-243/2010.

¹⁸⁴ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V., išnaša 3, p. 284.

vienoje iš savo nutarčių nurodė, jog byloje pateiktų įrodymų įvertinimo aspektu Kasacinis Teismas, kaip ir prieš tai bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, išlieka savarankiškas ir per tai yra realizuojama Kasacinio Teismo kompetencija.¹⁸⁵ Kaip jau minėta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas žemesnės instancijos teismų procesinius sprendimus fakto klausimų aspektu analizuoja tiek, kiek reikia nustatyti, ar teismas teisingai taikė materialiosios teisės normas. Tačiau toks faktinių aplinkybių tyrimas, kuris akcentuotas tik nustatant, ar teismas teisingai taikė materialiosios teisės normas, negali būti prilyginamas su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų atliktu įrodymų vertinimu ir yra siauresnio pobūdžio.

Revizijos procese faktinių aplinkybių nustatymas žemesnės instancijų teismų galimas tik teisėtumo atžvilgiu, tačiau negalimas nustatyti faktų teisingumo atžvilgiu. Vokietijos teisė prie procesinės teisės, kaip revizijos dalyko, taip pat priskiria įrodymų vertinimą, tačiau pažymėtina, jog atliekant įrodymų vertinimą yra nustatomos faktinės aplinkybės ir jų vertinimo Revizijos Teismas pats negali atlikti. Revizijoje yra tikrinamos tik priemonės, kuriomis apeliacinės instancijos teismas nustatė faktines aplinkybes.¹⁸⁶ Taip pat reviziniame procese negalima skųsti procesinių pažeidimų, kurie jau buvo nustatyti apeliacinės instancijos teisme.¹⁸⁷

Dėl įrodymų vertinimo yra pasisakęs ir Europos Teisingumo Teismas, kuris nustatė, kad ieškovas turi tiksliai nurodyti, kokie įrodymai buvo iškraipyti, ir vertinimo klaidas, dėl kurių, jo nuomone, pirmosios instancijos teismas juos iškraipė. Toks iškraipymas konstatuotinas, kai, nesant naujų įrodymų, esamų įrodymų vertinimas yra akivaizdžiai klaidingas.¹⁸⁸

Taigi įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimas yra pripažįstamas, kaip teisės klausimas, nagrinėtinas kasacine tvarka. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atlieka savarankišką įrodymų vertinimą, siekiant nustatyti, ar teisės norma buvo pritaikyta tinkamai, kuris negali būti tapatinamas su įrodymų vertinimu, kurį atlieka žemesnės instancijos teismai. Vokietijos teisėje įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimas yra laikomas absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu.

3.7. Ir kiti

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. M., R. U., D. V. v. 91-ajai gyvenamųjų namų statybos bendrijai, „et al“, Nr. 3K-3-919/2003.

¹⁸⁶ SCNELHAMMER, K. *Zivilprozess Gesetz – Praxis – Fälle*. Heidelberg, 2004, p. 516.

¹⁸⁷ Ten pat, p. 517.

¹⁸⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. birželio 9 d. sprendimas *Comitato „Venezia vuole vivere“ C-71/09, Hotel Cipriani Srl C-73/09, Societa Italiana per il gas SpA (Italgas) C76/09/ Komisija, EU:C:2011:368.*

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, siekdamas įvesti daugiau aiškumo atribojant fakto ir teisės klausimus, nuo 1999 m. iki 2016 m. yra tiesiogiai pripažinęs fakto klausimus, kurie nesprendžiami kasacine tvarka.¹⁸⁹ Vienoje iš savo nutarčių Kasacinis Teismas yra pasisakęs, kad ieškinio senaties termino eigos pradžia, konkrečių ieškinio senaties termino praleidimo priežasčių nustatymas, jų aiškinimas ir vertinimas yra fakto klausimas.¹⁹⁰ Šioje byloje Kasacinis Teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad ieškovė dešimt metų nuo nuosavybės teisių atkūrimo proceso pradžios iš esmės nesirūpino savo teisėmis, nesiėmė jokių veiksmų savo teisėms ginti, jei turėjo pagrindo manyti, jog jos pažeidžiamos, t. y. nustatė faktines aplinkybes, kurių analizė leido daryti išvadą, kad ieškinio senaties praleidimo priežastys nėra svarbios.

Kitoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad suklydimo kvalifikavimas esminiu (neesminiu) yra faktinės bylos aplinkybės, kurios nustatomos nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme.¹⁹¹ Šioje byloje Kasacinis Teismas pasisakė, kad vertinant, ar apskritai buvo suklysta, reikia atsižvelgti į teigiančiojo, kad jis suklydo amžių, sveikatos būklę, išsimokslinimą, sandorio sudarymo ir kitas bylai svarbias aplinkybes. Taip pat turi būti konstatuojama, jog suklydimas yra esminis. Suklydimas laikytinas esminiu, kai buvo suklysta dėl paties sandorio esmės, jo dalyko ar kitų esminių sąlygų arba dėl kitokių aplinkybių. Tai reiškia, jog turi būti nustatomos ir vertinamos faktinės bylos aplinkybės.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs nuostatą, kad „visuomenės suklaidinimo galimybė“ visų pirma bylą nagrinėjančių teismų įvertinama kaip fakto klausimas, o tai padarius – „visuomenės suklaidinimo galimybė“ įvertinama jau kaip teisės klausimas.¹⁹² Apie visuomenės suklaidinimą yra pasisakęs ir Europos Sąjungos Teisingumo teismas, kuris nustatė, kad siekiant nustatyti, ar yra galimybė suklaidinti visuomenę, reikia atlikti visapusišką vertinimą, atsižvelgiant į visus konkrečiam atvejui svarbius veiksnius. Nors šių veiksnių vertinimas yra faktinis klausimas, kuris nepatenka į Teisingumo Teismo kontrolės sritį, neatsižvelgimas į visus šiuos veiksnius yra teisės klaida ir juo gali būti remiamasi Teisingumo Teisme pateikiant apeliacinį skundą.¹⁹³ Taigi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija spręsti dėl „visuomenės

¹⁸⁹ Priedas Nr. 6

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje O. P. “ v. Alytaus apskrities viršinininko administracijai, „et al“, Nr. 3K-3-112/2004.

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje J. J. v. M. R. ir S. R., Nr. 3K-3-492/2012.

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Danijos bendrovė „Kirkbi A/S“ v. UAB „Legosta“, Nr. 3K-3-209/2006.

¹⁹³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. birželio 16 d. sprendimas *Union Investment Privatfonds GmbH/UniCredito Italiano SpA* C-317/10, EU:C:2011:405.

suklaidinimo galimybės“, kaip teisės dalyko, yra siauresnė negu ją nusistatęs yra Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

Taigi manytina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota ir daug metų egzistuojanti praktika dėl tam tikrų klausimų pripažinimo fakto klausimais, nekelia diskusijų. Tačiau išanalizavus sąžiningumo principo turinį aiškiai matoma, kad sprendžiant dėl asmens elgesio pripažinimo sąžiningu yra atliekamas teisinis įvertinimas, taip pat įvertinus šio principo svarbą, turėtų būti sąžiningumo principas pripažįstamas teisės, o ne fakto klausimu ir nagrinėtinas kasacine tvarka. Kaltės, žalos dydžio, įrodymų tyrimo ir vertinimo taisyklių pažeidimas taip pat yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pripažinti fakto klausimai.

IŠVADOS

1. Nors pagrindinis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo veiklos tikslas yra viešojo intereso apsauga, pasireiškianti užtikrinant vienodą teismų praktiką ir vienodą teisės aiškinimą bei taikymą, tačiau privataus intereso apsauga, vykdam teisingumą konkrečioje byloje, taip pat neišvengiama. Viešojo intereso apsauga paprastai yra siejama su teisės klausimų analize, o privataus intereso – su faktų vertinimu, todėl teisės ir fakto klausimų atribojimas yra ypač svarbus įgyvendinant kasacinės instancijos teismo funkcijas.

2. Stažuotės Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metu nustatyta, kad pagrindinė kasacinių skundų atmetimo priežastis yra fakto klausimų ginčijimas. 2015 m. rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais atlikta atmetų kasacinių skundų analizė parodė, jog net 40 iš 75 atmetų kasacinių skundų buvo paduoti dėl fakto klausimų.

3. Kasacinių skundų atranką, kurią vykdo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegija, yra tikslinga tobulinti. Manytina, jog vykdam kasacinių skundų atranką turėtų būti atliktas detalesnis kasacinių skundų turinio vertinimas, pateikiant konkrečius motyvus, dėl ko yra priimamas arba atmetamas kasacinis skundas. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, svarstytina, jog ateityje galbūt, galėtų būti remiamasi Vokietijoje taikomu kasacinių skundų atrankos modeliu, pagal kurį apeliacinės instancijos teismams suteikiama teisė spręsti dėl kasacijos leistinumo.

4. Nagrinėjant bylą kasacine tvarka teisės ir faktų klausimų vertinimas daugeliu atveju yra tarpusavyje neatsiejamas, nes teisės normos gali būti taikomos tik konkrečių faktinių aplinkybių kontekste. Todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas žemesnės instancijos teismų procesinius sprendimus fakto klausimu analizuoja tiek, kiek reikia nustatyti, ar teismas teisingai taikė materialiosios teisės normas. Pažymėtina, kad nuo 1999 m. iki 2015 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra 34 kartus tiesiogiai nustatęs fakto klausimą, nenagrinėtiną kasacine tvarka.

5. Analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, matyti, kad daugeliu atveju teisės ir fakto klausimai yra atribojami taip pat, kaip kad Vokietijos ir Austrijos galutinės instancijos teismų. Pavyzdžiui, žalos dydžio klausimas yra fakto klausimas, todėl kasaciniame ir reviziniame procesuose galima tik patikrinti, ar buvo atsižvelgta į visus kriterijus šiam dydžiui nustatyti. Konkrečios sutarties aiškinimas Lietuvos ir Vokietijos galutinės instancijos teismų yra pripažintas fakto

klausimu, tačiau tai, ar teismai teisingai taikė sutarties aiškinimo taisykles ir principus, jau laikytina teisės klausimu.

6. Pastebėtina ir tam tikrų skirtumų tarp teisės ir fakto atribojimų kasaciniame ir reviziniame procesuose. Pavyzdžiui, sąžiningumo principas, atsižvelgiant į šio principo svarbą, turėtų būti pripažįstamas ne fakto, kaip yra nustatęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, bet teisės klausimu ir nagrinėtinas kasacine tvarka. Tokios nuostatos yra laikomasi Vokietijoje ir Austrijoje taikomuose revizijos procesuose. Taip pat kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlyga, yra pripažįstama fakto klausimu Lietuvos kasaciniame procese, o Vokietijos ir Austrijos revizijos procesuose kaltė pripažįstama iš dalies fakto, ir iš dalies teisės klausimu.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Lietuvos teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos 1994 m. gegužės 31 d. teismų įstatymas Nr. I-480. *Valstybės žinios*, nr. 46-851.
3. Lietuvos Respublikos 1996 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. I-1445. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 67-1606.
4. Lietuvos Respublikos 1998 m. gruodžio 10 d. Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. VII-959. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 112-3106.
5. Lietuvos TSR civilinio proceso kodeksas. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba. 1964, nr. 19-139.
6. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, nr. 39-961.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. 1995 m. vasario 7 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl apeliavimo sistemų ir procedūrų civilinėse ir komercinėse bylose įvedimo ir funkcionavimo tobulinimo (Council of Europe Committee of Ministers. Recommendation No R. (95) 5 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Introduction and Improvement of the Functioning of Appeal Systems and Procedures in Civil and Commercial Cases, 1995 February 7.) [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e32fa>.
2. 2007 m. gruodžio 13 d. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo, kartu jų protokolų ir priedų su pakeitimais, padarytais Lisabonoje pasirašyta Lisabonos sutartimi, įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=LT>>.

Kiti tarptautiniai teisės aktai

1. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Ketvirtasis protokolai.
Valstybės žinios, 1995, nr. 40-987.

Užsienio valstybių teisės aktai

1. Vokietijos civilinio proceso kodeksas (vok. Zivilprozessordnung) [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. vasario 2 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>>.
2. Austrijos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. vasario 2 d.] Prieiga per internetą: <[https://www.jusline.at/Zivilprozessordnung_\(ZPO\).html](https://www.jusline.at/Zivilprozessordnung_(ZPO).html)>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina

1. 1994 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos 1994 m. birželio 15 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo“ 2 straipsnio ir šio įstatymo priėmimo tvarkos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 1994, nr. 50-932.

Specialioji literatūra

1. BALZER, CH. *Beweisaufnahme und Beweiswürdigung im Zivilprozess. Eine systematische Darstellung und Anleitung für die gerichtliche und anwaltliche Praxis*. 3., neu bearbeitete Auflage. Erich Schmidt Verlag. Berlin, 2011.
2. BAUMBACH, A; HARTMANN, P. *Zivilprozessordnung*. Band 1.72, völlig neubearbeitete Auflage. Verlag C. H. Beck München. 2014, p. 1182.
3. DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.
4. DRIUKAS, A. Kasacinio proceso reglamentavimas naujajame civilinio proceso kodekse. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20).
5. DRIUKAS, A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2005.
6. FASCHING, H. W. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. 4. Band / 1. Teilband. Wien, 2005.

7. FASCHING, H. W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*. Wien, 1990.
8. FISCHER, N. „Grundsatzliches“ zum neuen Zivilprozessualen Revisionsrecht in Deutschland. *Teisė*: Vilnius, 2003. Nr. 49.
9. GOTTWALD, P.; ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H. *Zivilprozessrecht*. München, 2004.
10. GUMBIS, J. Teisės samprata: logikos taikymo problematika. *Teisė*, 2010, t. 76.
11. HART, H. L. A./ Vertė KŪRIS, E. *Teisės samprata*. Vilnius: Pradai, 1997.
12. JAUERNIG, O. *Zivilprozessrecht*. München, 1991.
13. KELSEN, H. *Grynoji teisės teorija/ Vertė DEGUTIS, A.; KŪRIS E.* Vilnius: Eugrimas, 2002.
14. LASTAUSKIENĖ, E. Teisinis kvalifikavimas formaliosios logikos požiūriu. *Teisė*, 2009, t. 73.
15. LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė. II tomas*. Vilnius: Justitia, 2005.
16. LÜKE, G., et al. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung. 2 Auflage*. München, 2000.
17. MAKSIMAITIS, M. Lietuvos Vyriausiasis Tribunalas XX amžiuje. *Jurisprudencija*, 2014.
18. MIKELĖNAS, V.; MIKELĖNIENĖ D. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.
19. MIKELĖNAS, V. Quo vadis? Arba eksperimentuojame toliau. Vilnius: *Justitia*, 1999, Nr. 6.
20. MIZARAS, V., et al. Civilinė teisė bendroji dalis. *Justitia*, Vilnius, 2009, p. 46.
21. MUSIELAK, H. J. *Zivilprozessordnung im Gerichtsverfassungsgesetz. Kommentar 11. Neubearbeitete Auflage*. Verlag Vahlen F., München, 2014.
22. NEKROŠIUS, V. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002.
23. NEKROŠIUS, V. *Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvos Respublikoje: daktarinė disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1996.
24. POHLMAN, P. *Zivilprozessrecht. Lernbücher Jura. 3 Auflage*. Verlag C. H. Beck München, 2014.
25. PLEČKAITIS, R. *Logikos įvadas 2-asis leidimas*. Vilnius: Mintis, 1978.
26. PRÜTTING, H.; GEHRLEIN, M. *ZPO Kommentar. 6 Aufgabe*. Luchterhand Verlag. 2014.

27. SCNELHAMMER, K. *Zivilprozess Gesetz – Praxis – Fälle*. Heidelberg, 2004.
28. STEIN, J., et al. *Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Tübingen, 1977.
29. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2009.
30. VALANČIUS, V. Kai kurie naujojo civilinio procese kodekso bruožai. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28(20), p. 196.
31. ZÖLLER, R., et al. *Zivilprozessordnung*. Köln, 1991.

Europos Sąjungos teismų sprendimai

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1996 m. spalio 23 d. sprendimas *Levages Prestations Services prieš Prancūziją*, byloje Nr. 21920/93, ECHR 1996 [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. vasario 20 d.] Prieiga per internetą: < [http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62624#{\"itemid\":\[\"001-62624\"\]>](http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62624#{\).
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. birželio 9 d. sprendimas *Comitato „Venezia vuole vivere“ C-71/09, Hotel Cipriani Srl C-73/09, Societa Italiana per il gas SpA (Italgas) C76/09/ Komisija*, EU:C:2011:368.
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2011 m. birželio 16 d. sprendimas *Union Investment Privatfonds GmbH/UniCredito Italiano SpA C-317/10*, EU:C:2011:405.

Lietuvos teismų praktika

1. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2009 m. spalio 7 d. sprendimas civilinėje byloje AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2-580-390/2009.
2. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 25 d. sprendimas civilinės bylos AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2A-364/2010.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1998 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinio socialinio draudimo valdybos Visagino miesto skyrius v. UAB „Rina“*, Nr. 3K-21/1998.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Muaro krautuvė“ v. Vilniaus miesto valstybinė mokesčių inspekcija* Nr. 3K-3-31/1999.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje *P. R. v. Panevėžio miesto valdyba, J. M., P. G., „et al“*, Nr. 3K-3-384/1999.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 1 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. UAB „Dega“, Nr. 3K-3-380/2000.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje JAV įmonė Anheuser-Busch Incorporated v. Čekijos įmonė Budejovicky Budvar, N. P., „et al“, Nr. 3K-3-554/2000.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Alksnynė“ v. bendra Lietuvos – Vokietijos įmonė UAB „Holvita“, Nr. 3K-3-451/2001.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. AB „Lietuvos žemės ūkio bankas“, Nr. 3K-3-367/2003.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Raseinių žuvininkystė“ v. Valstybės turto fondas, Nr. 3K-3-682/2003.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje 45-osios butų savininkų bendrija v. V.P., Nr. 3K-3-866/2003.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. M., R. U., D. V. v. 91-ajai gyvenamųjų namų statybos bendrijai, „et al“, Nr. 3K-3-919/2003.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje A.U. v. UAB „Kautra“, Nr. 3K-3-1037/2003.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje O. P.“ v. Alytaus apskrities viršininko administracijai, „et al“, Nr. 3K-3-112/2004.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vigrima“ v. UAB „Blendžiava“, Nr. 3K-3-179/2004.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Santechnika“ v. 674-ajai Gyvenamųjų namų statybos bendrijai, AB „Šilduva“, UAB „A-ava“, „et al“, Nr. 3K-3-539/2004.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje V. S., N. S. v. UAB „Abuva“, Nr. 3K-3-141/2006.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Danijos bendrovė „Kirkbi A/S“ v. UAB „Legosta“, Nr. 3K-3-209/2006.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje JAV įmonė Autodesk Inc. v. UAB „Arginta“, Nr. 3K-3-422/2006.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gegužės 15 d. nutartį civilinėje byloje E. G. v. R. G., bylos Nr. 3K-3-243/2008.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. P. G., Nr. 3K-3-361/2008.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje S. R. v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“, Nr. 3K-3-53/2010.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje D. V. J. v. V. J., Nr. 3K-3-243/2010.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. T. įmonė „Hegvita“ v. UAB „Scania Lietuva“, Nr. 3K-3-479/2010.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje V. R. v. E. B., Nr. 3K-3-484/2010.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 3K-3-485/2010.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Maritina“ v. UAB „Baltijos autocentras“, Nr. 3K-3-100/2011.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija v. V. B., Nr. 3K-3-260/2012.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje J. J. v. M. R. ir S. R., Nr. 3K-3-492/2012.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje J. K. v. M. K., Nr. 3K-3-545/2012.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. V. L., D. V., Nr. 3K-3-494/2013.

32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusi UAB „Lostiras“ v. F.F., V. R., Nr. 3K-3-111/2014.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų nutartis. 2014 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. viešoji įstaiga Respublikinė Panevėžio ligoninė, Nr. 3K-3-288/2014.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Šiaulių melioracija“ v. J. S., Lietuvos valstybė, Nr. 3K-3-83-969/2015.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje L. P. v. G. D., J. V., A. P. ir Z. P., Nr. 3K-3-241-611/2015.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovė „Interperformances Inc.“ dėl Lietuvos Respublikoje Šveicarijos Konfederacijos Tičino kantono prekybos, pramonės ir amatų rūmų arbitražo teismo priimto sprendimo pripažinti ir leisti vykdyti, Nr. 3K-3-483-421/2015.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje I. K. v. I. K., Nr. 3K-3-628-219/2015.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje G. R. v. A. Č., Nr. 3K-3-687-690/2015.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Damba“ v. UAB „Beltranza“, Nr. 3K-3-697-248/2015.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Aristavos ūkis“ v. J. V. I., E. V., Nr. 3K-3-689-695/2015.
41. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 25 d. sprendimas civilinės bylos AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2A-364/2010.
42. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2009 m. spalio 7 d. sprendimas civilinėje byloje AB „Alytaus tekstilė“ v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 2-580-390/2009.

Vokietijos teismų praktika

1. Vokietijos OLG Köln 2012 m. gegužės 30 d. sprendimas Nr. 5 U 44/06 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <http://www.justiz.nrw.de/nrwe/olgs/koeln/j2012/5_U_44_06_Urteil_20120530.html>.
2. Vokietijos BGH NJW 2001 vasario 22 d. sprendimas Nr. III ZB 71/99 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=22631&pos=0&anz=1>>.
3. Vokietijos BGH NJW-RR 1990 rugsėjo 28 d. sprendimas Nr. 122-3343 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnjw-rr%2f1990%2fcont%2fnjw-rr.1990.122.1.htm&pos=1>>.
4. Vokietijos BGHZ 2000 m. birželio 28 d. sprendimas Nr. 144, 370 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fDNotI-Report%2f2000%2fcont%2fDNOTI-REPORT.2000.138.2.htm&pos=1>>.
5. Vokietijos BGH NJW 1990 m. vasario 9 d. sprendimas Nr. V ZR 149/88 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1990-02-09/V-ZR-149_88>.
6. Vokietijos BGHZ 1992 m. liepos 8 d. sprendimas Nr. 119, 147 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.] Prieiga per internetą: <https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1992-07-08/IV-ZR-223_91>.
7. Vokietijos BGH 1976 m. birželio 8 d. sprendimas Nr. VI ZR 216/74 [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 16 d.] Prieiga per internetą: <<http://openjur.de/u/390242.html>>.

Travaux préparatoires

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-1480. 2011 m. birželio 11 d. *Valstybės žinios*, nr. 85-4126.
2. 2013 m. vasario 28 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 345, 347, 348, 350, 352, 353, 357, 363 str. pakeitimo ir 346 str. pripažinimo netekusio galios įstatymo projektas Nr. XIIP-300. *Žinios*, 2002, Nr. 36-1340; 2011, Nr. 85-4126 [interaktyvus; žiūrėta 2016 m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=443665>.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjai. *2015 m. rekomendacijos asmenims, paduodantiems kasacinį skundą civilinėje byloje*. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.lat.lt/lt/asmenu-aptarnavimas/rekomendacijos-paduodantiems-kasacinius-skundus_154.html>.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. birželio 16 d. teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, aprobavimo apžvalga. Teismų praktikos biuletenis Nr. 13.

Kita naudota medžiaga

1. Civilinės teisenos įstatymas su visais pakeitimais ir papildymais ir su Vyriausiojo Tribunolo bei rusų senato aiškinimais. *D. Gutmano knygnas*, Kaunas, 1938 [neoficialus leidimas].

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo informacija apie teismo įsteigimą, veiklos teisinį reguliavimą, sudėtį, struktūrą. [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. kovo 9 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/veikla/apie-teisma.html>>.

3. Konferencijos „Viešasis interesas ir jo gynimas“ pranešimų santraukų medžiaga, p. 10. [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/docs2/UIITBLSY.PDF>>.

4. Statistika pagal Lietuvos teisinę duomenų bazę „Infolex“ [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 12 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

5. SCHOCH A., „*et al.*“ VwGO § 137 Rn. 90-94 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<https://beckonline.beck.de/?vpath=bibdata%2fzeits%2fnjw%2f1993%2fcont%2fnjw.1993.480.1.htm&pos=0>>.

6. SZPUNAR, M. išvada pateikta 2015 m. kovo 5 d. byloje *ANKO AE prieš Europos Komisiją* Nr. C-78/14 P [interaktyvus] [Žiūrėta 2016 m. kovo 17 d.] Prieiga per internetą: <http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dd04efa07ca4d34b73a63c91179d5a191f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPbx50?doclang=LT&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=162697&occ=first&dir=&cid=252965>.

SANTRAUKA

Magistro darbo tema „Fakto ir teisės klausimų atribojimas kasaciniame procese“ iki šiol Lietuvos teisės mokslininkų dėmesio nesulaukusi tema. Pagrindinis kasacijos tikslas – vienodos teismų praktikos taikant ir aiškinant teisės normas formavimas ir teisės plėtojimas. Kasacijoje tikrinami tik įsiteisėję teismo sprendimai ir peržiūrimi tik teisės klausimai, o fakto klausimai kasacine tvarka nesprenžiami. Aptariant fakto ir teisės klausimų atribojimą kasaciniame procese teisinėje literatūroje kyla diskusijų ar apskritai įmanoma šiuos klausimus atriboti.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmoje šio darbo dalyje glaustai aptariama kasacijos samprata, jos bendrieji bruožai, santykis su revizija, kasacinių skundų atrankos sistema. Antroje dalyje atskleidžiami fakto ir teisės klausimų metodologiniai aspektai, išryškinama fakto samprata ir jo nustatymas, apibrėžiamas kasacijos dalykas. Trečioje dalyje išanalizuojamas fakto ir teisės klausimų atribojimas pagal Lietuvos ir Vokietijos Aukščiausiojo Teismo praktiką.

Lietuvoje egzistuojantis kasacijos procesas ir Vokietijoje bei Austrijoje esantis revizijos procesas turi daug bendrų bruožų. Kasacijos tikslas yra ne tik viešojo intereso, bet ir privataus intereso apsauga. Šis kasacijos tikslas tinkamai ir efektyviai įgyvendinamas tik atribojus fakto ir teisės klausimus. Kasacinių skundų atranka, kurią vykdo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atrankos kolegija, nėra efektyvi. Todėl siūlytina ateityje suteikti teisę apeliacinės instancijos teismams spręsti dėl kasacijos leistinumo, taip pat suteikiant teisę tokį apeliacinės instancijos teismo priimtą sprendimą skųsti pačiam Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Išskiriami mišrūs klausimai, kuriuose faktiniai klausimai yra inkorporuoti į teisines normas, taip pat neapibrėžtos teisinės sąvokos bei teisinės prezumpcijos, kurie gali būti atribojami tik atsižvelgiant į kiekvienos valstybės vidaus teisėje nusistovėjusį teisinį interpretavimą ir argumentavimą. Sąžiningumo principas, atsižvelgiant į šio principo turinį, kuris nustatomas atliekant teisinį įvertinimą, taip pat šio principo svarbą, turėtų būti pripažįstamas ne fakto, kaip yra nustatęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, bet teisės klausimu ir nagrinėtinas kasacine tvarka.

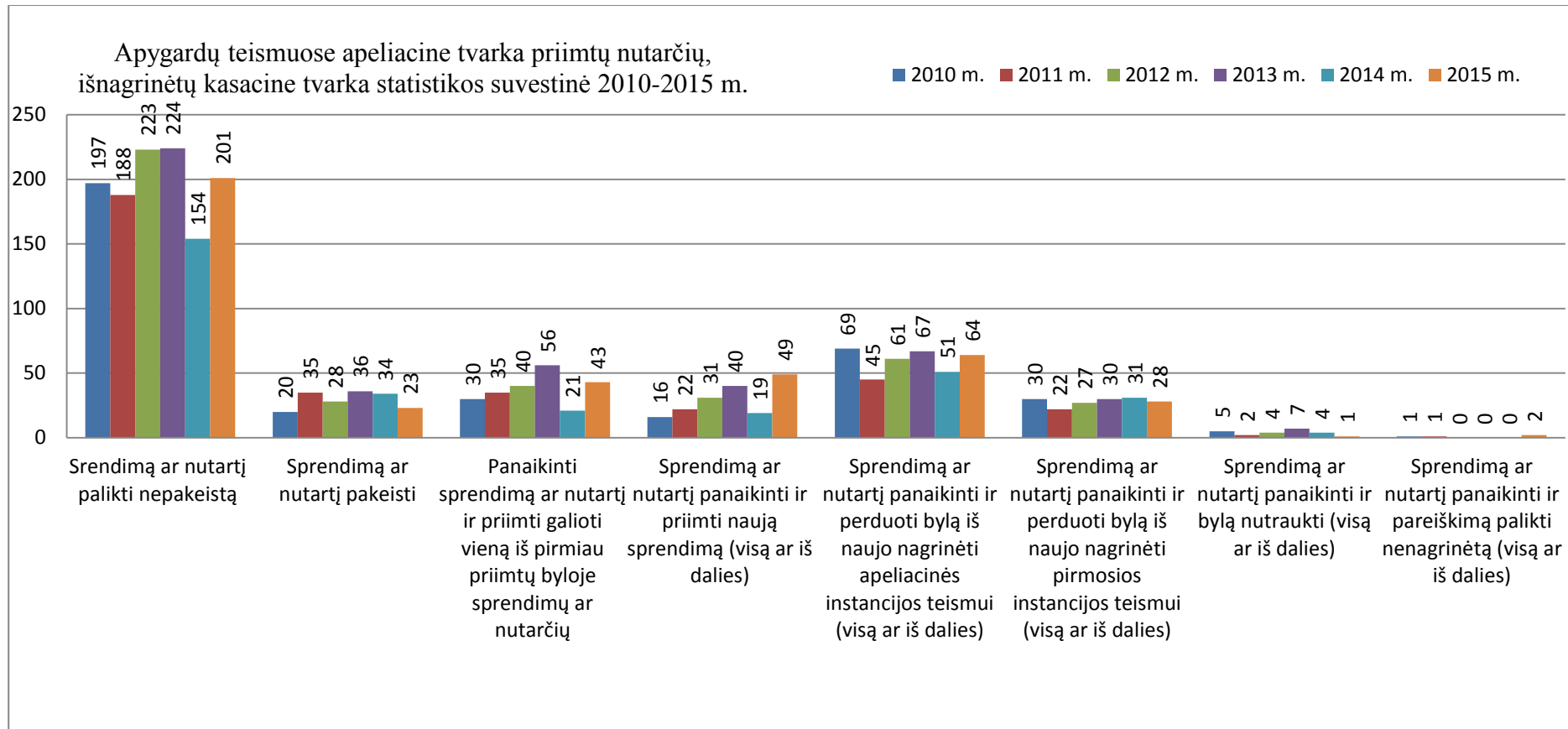
ZUSAMMENFASSUNG

Die Masterarbeit hat das Thema „Die Abgrenzung der Tatfrage von der Rechtsfrage im Kassationsverfahren“ (engl. – „The distinction between fact and law in cassation proceedings“). Dieses Thema war bislang nicht von litauischen Rechtswissenschaftlern erforscht worden. Das Hauptziel im Kassationsverfahren ist eine einheitliche Rechtsanwendung und Rechtsauslegung, Rechtsforschung. In der Rechtsliteratur gibt es Diskussionen, ob man überhaupt diese Fragen im Kassationsverfahren abgrenzen kann.

Die Masterarbeit hat drei Abschnitte. Der erste Abschnitt diskutiert kurz Kassationsbegriff und seine Notwendigkeit, den Vergleich mit dem Revisionsverfahren, und das Kassationsbeschwerdesystem wird charakterisiert. Im nächsten Abschnitt der Arbeit werden methodische Aspekte von Tatfrage und Rechtsfrage besprochen, der Tatsachenbegriff und seine Feststellung sowie auch das Kassationsobjekt analysiert. Im letzten Abschnitt der Arbeit wird die Abgrenzung von Tatfragen und Rechtsfragen anhand von Fällen des Obersten Gerichtes Litauens und Deutschlands analysiert.

In Litauen existiert das Kassationsverfahren und das deutsche wie auch das österreichische Revisionsverfahren ist in vielerlei Hinsicht ähnlich. Kassationsziel ist nicht nur das öffentliche Interesse, sondern auch das Privatinteresse. Dieses Ziel kann man rechtlich und effektiv nur erreichen, wenn die Tatfrage von der Rechtsfrage abgegrenzt wird. Das Kassationsbeschwerdesystem, das das Oberste Gericht von Litauen anwendet, ist uneffektiv. Deswegen könnte es sich anbieten, dass in der Zukunft die Berufungsgerichte das Recht zu einer Entscheidung über die Kassationszulässigkeit haben könnten. Natürlich könnten diese Entscheidungen von den Berufungsgerichten auch für die Obersten Gerichte beschweren. Jedes Land soll nach seinen Regeln entscheiden, ob gemischte Fragen, unbestimmte Rechtsbegriffe und Vermutungen, Rechts- oder Tatfragen sind, da es keine speziellen Regeln gibt, wie das abzugrenzen ist. Treu und Glauben sollte nicht Tatfrage, wie das oberste Gericht entschieden hat, sondern Rechtsfrage sein.

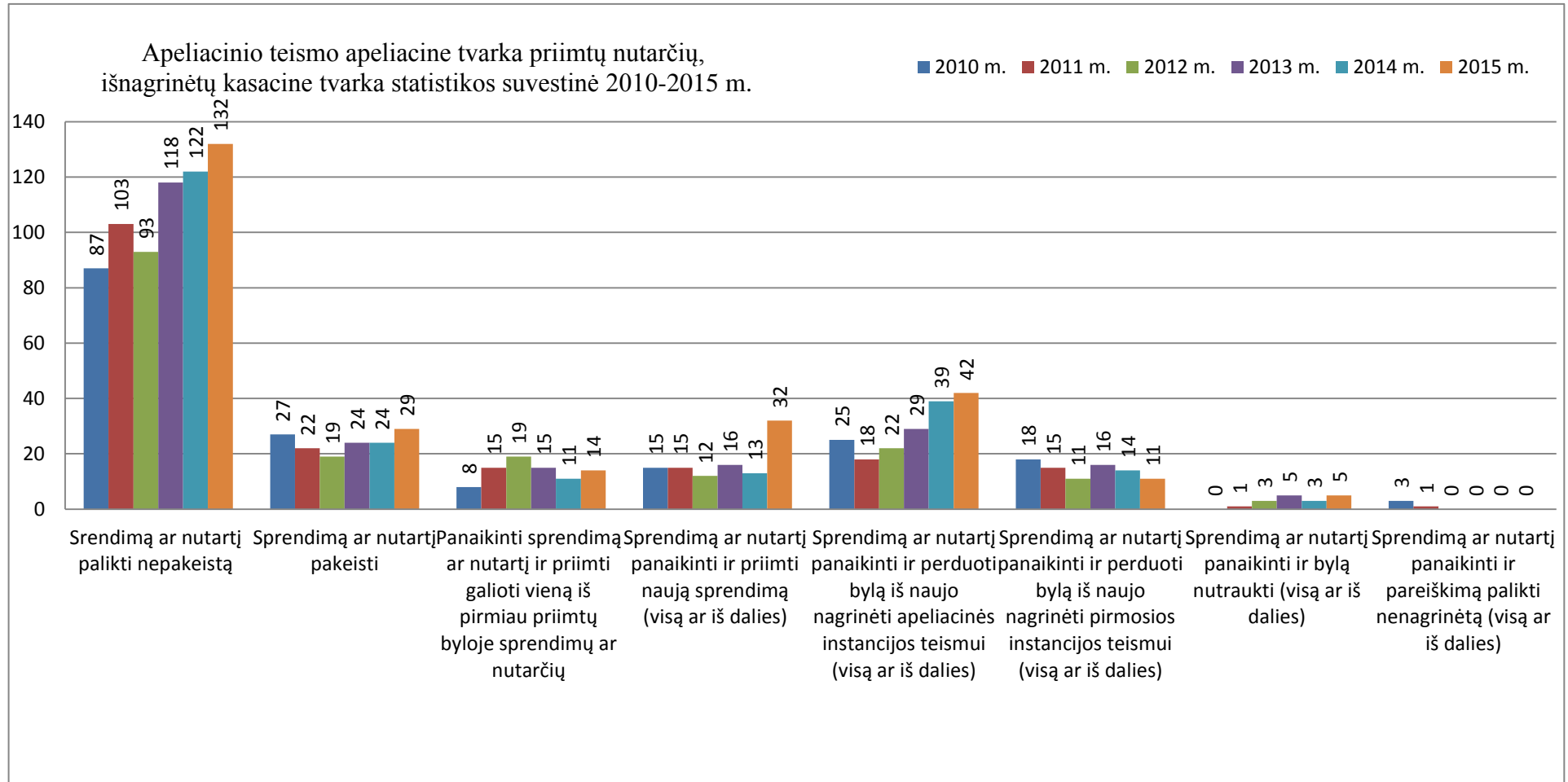
PRIEDAI
Priedas Nr. 1



Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktomis nutartimis, kuriomis buvo atmesti kasaciniai skundai [nepublikuota].

Duomenys gauti, atliekant stažuotę Lietuvos Aukščiausiajame Teisme 2016 m. vasario 4-5 d.

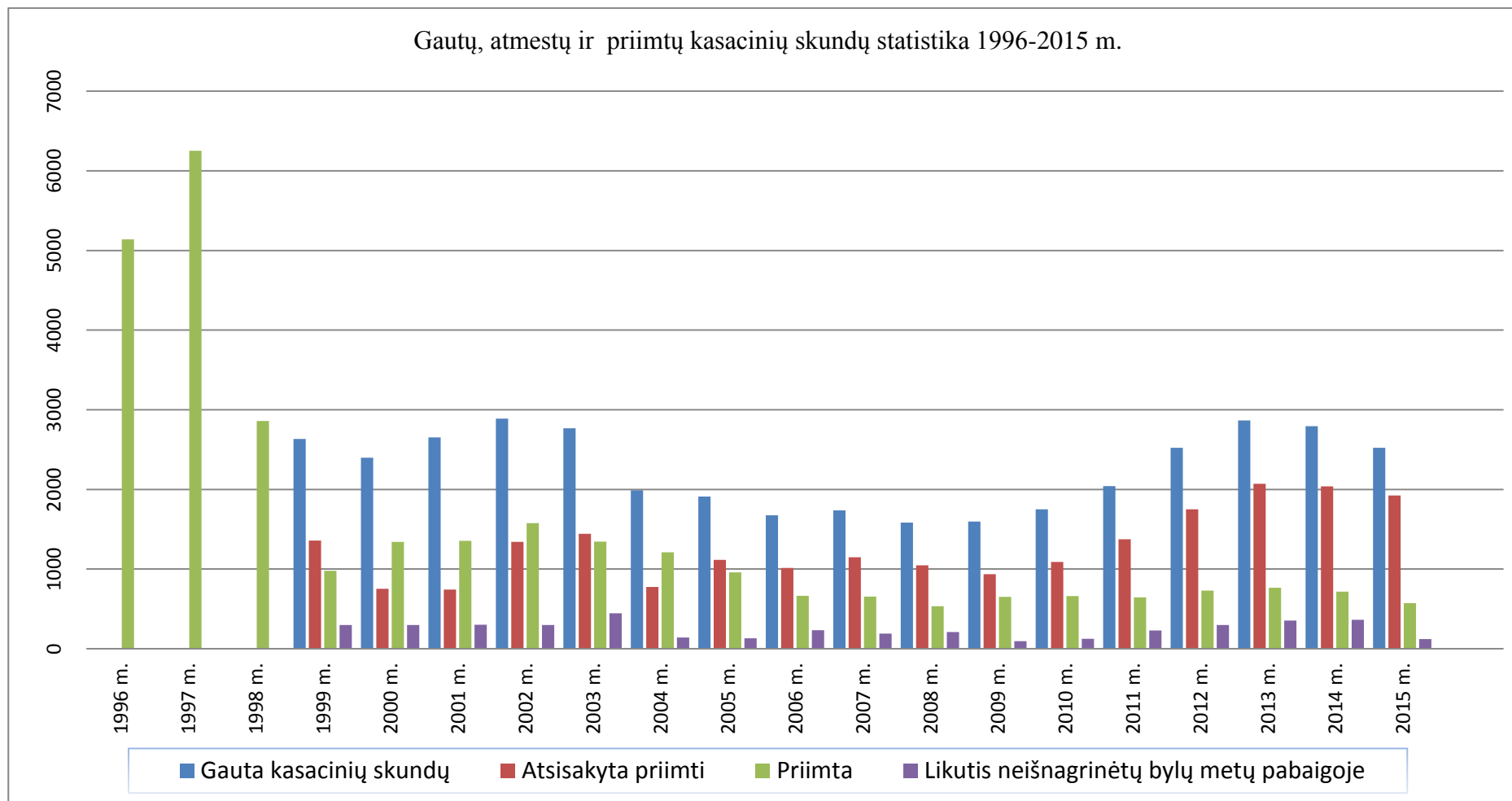
Priedas Nr. 2



Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktomis nutartimis, kuriomis buvo atmesti kasaciniai skundai [nepublikuoti].

Duomenys gauti, atliekant stažuotę Lietuvos Aukščiausiajame Teisme 2016 m. vasario 4-5 d.

Priedas Nr. 3



Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktomis nutartimis, kuriomis buvo atmesti kasaciniai skundai [nepublikuota].

Duomenys gauti, atliekant stažuotę Lietuvos Aukščiausiajame Teisme 2016 m. vasario 4-5 d.

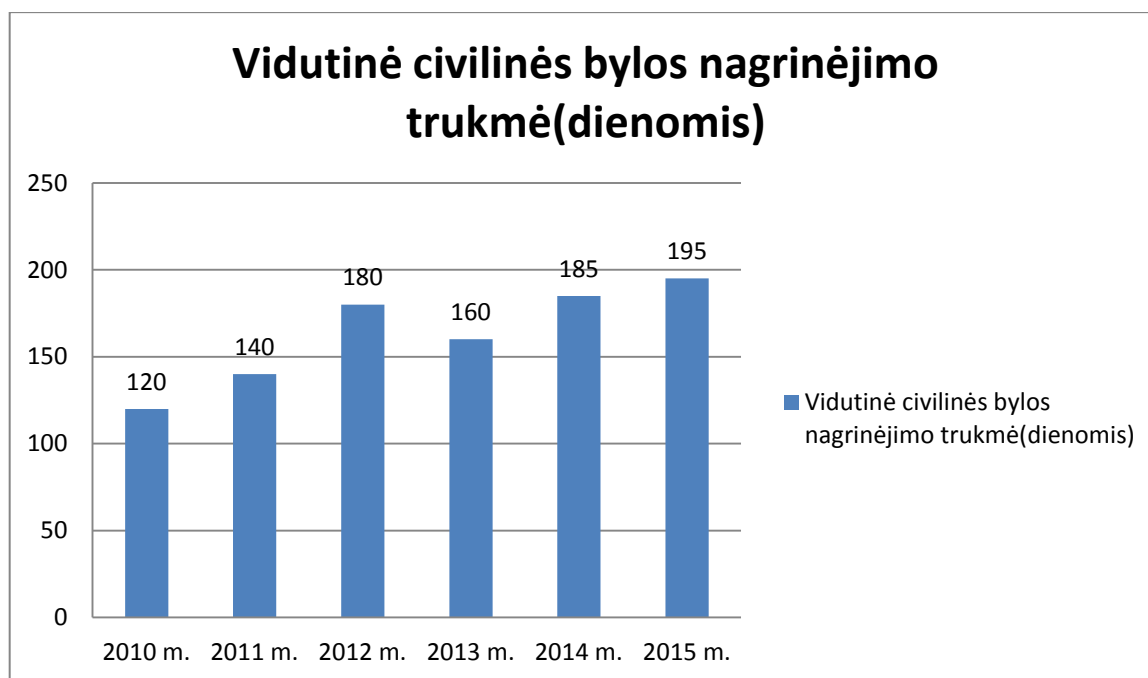
Priedas Nr. 4

Atmestų kasacinių skundų 2015 m. rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais analizė

(apimtis 75)

Kasacinio skundo pagrindas	Bendras skundų skaičius
CPK 346 str. 2 d. 1 p.	30
CPK 346 str. 2 d. 2 p.	8
CPK 346 str. 2 d. 1-2 p.	29
CPK 346 str. 2 d. 3 p.	3
Dėl visų CPK 346 str. 2 d. nurodytų pagrindų	6
Skundas paduotas pirmą kartą	45
Skundas paduotas antrą kartą	25
Skundas paduotas trečią kartą	5
Kasacinis skundas paduotas dėl fakto, o ne teisės klausimų	40
Nepadarytas toks materialinės ar procesinės teisės pažeidimas, turintis esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis sprendimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui	23
Dėl netinkamo įrodymų tyrimo ir vertimo	24
Dėl kitų kasacinio pagrindų nebuvimo, esančių CPK 346 str. 2 d. 2-3 p.	9
Paduotas asmens, neturinčio teisės paduoti kasacinį skundą (CPK 354 str.)	1
Praleistas terminas paduoti kasacinį skundą (CPK 345 str. 1 d.)	1
Nėra kasacinio skundo objekto (CPK 341 str.)	1

Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktomis nutartimis, kuriomis buvo atmesti kasaciniai skundai [nepublikuota]. *Duomenys gauti, atliekant stažuotę Lietuvos Aukščiausiajame Teisme 2016 m. vasario 4-5 d.*



Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktais duomenimis. [nepublikuota]. *Duomenys gauti, atliekant stažuotę Lietuvos Aukščiausiajame Teisme 2016 m. vasario 4-5 d.*

Priedas Nr. 6

2015 m. Vokietijos Aukščiausiojo Teismo revizinių skundų rezultatai dėl apeliacinės instancijos teismo priimto sprendimo – revizijos neleistinumo

Senatas (iš viso)	Bendras užbaigtų bylų skaičius	Atmestų bylų skaičius dėl jų leidžiamumo	Aukščiausiojo Teismo leidžiamos bylos		Atsiimtos bylos	Atmesta kaip nenagrinėtina reviziniame processe	Užbaigtos bylos kitu pagrindu
			Bendras skaičius	Atmesta ZPO 522 str. 3 d. ir 544 str. pagrindu			
1	2	3	4	4a	5	6	7
Iš viso:	3517	2085	249	50	900	127	156

Šaltinis: Sudaryta remiantis: *Vokietijos Aukščiausiojo Teismo pateikta civilinių bylų statistika 2015 m.* Prieiga per internetą: http://www.bundesgerichtshof.de/DE/Service/Statistik/StatistikZivil/Archiv/archiv_node.html.

Priedas Nr. 7

1999-2015 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo tiesiogiai pripažinti fakto klausimai

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo tiesiogiai pripažinti fakto klausimai	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis
Klausimas, ar asmuo konkrečiu atveju yra sąžiningas ar nesąžiningas įgijėjas, yra fakto klausimas ir teisingai atsakyti į jį galima tik išsiaiškinus visas turto perleidimo aplinkybes	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje P. R. v. Panevėžio miesto valdyba, J. M., P. G., V. G., A. I., S. K., Nr. 3K-3-384/1999
Ieškinio senaties eigos pradžia	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje A. R., R. R. v. AB Lietuvos žemės ūkio bankas, Nr. 3K-3-509/2000
Visuomenės klaidinimo galimybė, sprendžiant bylas, susijusias su prekių ženklais	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje JAV įmonė Anheuser-Busch Inc. v. Čekijos įmonė Budejovicky N.P., Nr. 3K-3-554/2000
Įrodymų ryšio su nagrinėjama byla konstatavimas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti Stačiūnų žemės ūkio bendrovė v. AB Pasvalio grūdai, Nr. 3K-3-403/2001
Darbuotojų įspėjimas ar neįspėjimas apie darbo sutarties nutraukimą	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje K. Geležauskas v. AB Kėdainių biochemija, Nr. 3K-3-1359/2001
Kada tarp sutarties šalių kyla ginčas dėl sudarytos sutarties vykdymo, aktualus tampa ne teisės, o fakto klausimas, nes sutarties šalys, kaip prievolinio teisinio santykio dalyviai sudaryta sutartimi gali būti konstatuojami tik faktinių bylos aplinkybių tyrimo pasėkoje	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje V. Vitkauskas, et al. v. Estijos bendrovė „OU Unicom Esti“, Nr. 3K-3-1153/2001
Šalių tikrųjų ketinimų nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje JAV įmonė Anheuser-Busch Incorporated v. Čekijos įmonė Budejovicky Budvar N. P., Nr. 3K-3-554/2000
	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m.

Faktinis nuostolių paskaičiavimas	<i>gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB prekybos namai „L-a“ v. Valstybinė įmonė „Ignalinos atominė elektrinė“, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Nr. 3K-3-690/2002</i>
Kaltės buvimas ar nebuvimas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje V. Gaidžio IĮ „Vytotrans“ v. M. Kitovas, Nr. 3K-3-63/2003</i>
Žalos atlyginimo bylose fakto klausimas yra žalos dydis	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje P. Marcinka v. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Nr. 3K-3-150/2003</i>
Vaiko išlaikymo, išlaikymo dydžio pakankamumo klausimai	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje J. Rinkevičienė v. D. Rinkevičius, Nr. 3K-3-364/2003</i>
Palikimo priėmimo pradėdant turta faktiškai valdyti klausimas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Z. Hoppenienė v. H. Hoppenas, Nr. 3K-3-347/2003</i>
Asmuo suklydo, ar ne, taip pat sandorio sudarymo aplinkybės ir konkretaus sandorio šalies elgesys	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje V. Kemežienė v. I. Milčarskiene, Nr. 3K-3-367/2003</i>
Buvo, ar nebuvo pažeista juridinio asmens dalyvių susirinkimo sušaukimo tvarka	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje R. Plūkas v. Kauno miesto bokso klubas „Gintarinės pirštinės“, Nr. 3K-3-384/2003</i>
Palikimo masės nustatymas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje S. G. v. K. G., Nr. 3K-3-8/2004</i>
Konkrečios sutarties aiškinimas yra fakto klausimas, o kasacinis teismas gali analizuoti tik sutarčių aiškinimo taisyklių aiškinimo ir taikymo klausimus	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vigrima“ v. UAB „Blendžiava“, Nr. 3K-3-179/2004</i>
Sutuoktinio pareigų pažeidimas iš esmės	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. M. K., Nr. 3K-3-7/2006</i>
Buvo sudaryta, ar nesudaryta paskolos sutartis	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje V. Š. v. V. P., Nr. 3K-3-404/2006</i>

Esminis sutarties pažeidimo nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje V. K. v. G. Š., Nr. 3K-3-121/2007
Neatvykimo į teismo posėdį priežasties svarbos vertinimas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje S. R. v. UAB „Arteta“, Nr. 3K-3-151/2007
Ar tarp daiktų yra teisiškai reikšmingas funkcinis ryšys – ar priklausinys savo ūkine paskirtimi tarnauja pagrindiniam daiktui	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje visuomeninė organizacija „Vilnoja“ v. AB „Enifas“, Vilniaus apskrities viršininko administracija, Nr. 3K-3-134/2008
Termino pradžios nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje VŠĮ „V“ leidykla v. Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija prie Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos, Nr. 3K-3-35/2009
Turto rinkos vertės nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje V. J. Č. v. A. R., „et al“, Nr. 3K-3-292/2009
Ar konkrečiu atveju praleistas įstatymo nustatytas terminas, taip pat termino praleidimo priežasčių ir jų svarbos nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Alytaus apskrities viršininko administracija v. VĮ Registrų centras, VĮ Registrų centro Alytaus filialas, Nr. 3K-3-554/2009
Nekilnojamojo turto vertės nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. K. S., Nr. 3K-3-580/2009
Dalių nustatymas bendrame turte	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje K. K. v. A. G., L. G., antstolis Darius Bliznikas, Nr. 3K-3-447/2012
Aplinkybių, reikalingų prievolės pobūdžiui ir sutuoktinių prievolės solidarumui įvertinti, nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje G. P. v. AB „DnB bankas“, Nr. 3K-3-206/2014
Teisiškai reikšmingo fakto – sužinojimo apie ginčijamą sprendimą – momento nustatymas	Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje A. R., R. R. v. N. S., Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos,

	<i>Neringos savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-577/2014</i>
Originalumo nustatymas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Vokietijos bendrovės „Roche Diagnostics GmbH“ v. UAB „Optifarma“, Nr. 3K-3-140-611/2015</i>
Konkrečių finansinėse ataskaitose pateiktų duomenų teisingumo (pagrįstumo) vertinimas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje bankrutavusios UAB „Jurdringė“ dėl kreditorių susirinkimo priimto nutarimo negaliojančiu, Nr. 3K-3-340-421/2015</i>
Įrodymų turinio vertinimas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje J. D. v. P. D., Nr. 3K-3-378-248/2015</i>
Konkrečių aplinkybių, susijusių su ieškovų patirtimi ir sudaromo investavimo sandorio suvokimu, vertinimas	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinės bylos Ž. B., „et al“ v. AB „DnB NORD“, Nr. 3K-3-253-969/2015.</i>
Ar egzistuoja aplinkybės, kurių pagrindu svarstyta laidavimo pabaiga CK 6.87 str. 4 d. pagrindu	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Panevėžio kredito unija v. G. G., „et al“, Nr. 3K-3-578-378/2015</i>
Tiek ieškinio senaties termino eigos pradžios nustatymas, tiek aplinkybės, dėl kurių gali būti atnaujintas praleistas ieškinio senaties terminas (jeigu toks prašymas pareiškiamas)	<i>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Creditum“ v. G. Z., Nr. 3K-3-665-969/2015</i>

Šaltinis: Sudaryta remiantis: Lietuvos teisine duomenų baze „Infolex“. Prieiga per internetą: <www.infolex.lt>.